

ГРАМАТКА

С. ПЕТЕРБУРГЪ

1851

ПЕТЕРБУРГ
1855

С. ПЕТЕРБУРГЪ
1851

Отъ С. Петербургскаго Комитета Духовной Цензуры
печатать позволяетя. 23 Июня 1857 года.

Цензоръ Карповъ.

Печатать дозволется съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи
представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное
число экземпляровъ. Москва, 11 Ноября 1857 года.

Цензоръ Н. Фонб-Крузе.

кілько ні есть у нась
по Вкраїні граматокъ
и букварівъ, то всі во-
ні не годятся намъ для пе-
вої науки письменства, бо пе-
чатані не нашою мовою, а
черезъ те всяка дитина дўгго
нудится надъ книжкою, почи
навчится іноязичні слова
розбірати, черезъ те надовго
діти зъ дому для науки одлу-
чаяутся, одъ роботи одвика-
ють, псуются безъ отцёвського ѹ мате-
рінського дogleяду, ишё жъ за дўггу и
трудну науку трéба не маю ѹ платити.

Тимъ и письмёнство не дуже ширитця въ нась поміжъ людьмí; а тимъ часомъ леда-чі писарі и всякі нечестívі закónники тéмного чоловіка морочять и тіснять, бо не-письмённий чоловікъ — все однó, що тéмний на очи: кудí поведé поводирь, тудí и йде — хоть бý и въ яму. Тréба учить ді-тéй письмёнства такъ, щобъ, дурно часу не гáявши, швидко зрозуміла дитíна нау-ку читáння, а до сёго найпérва помічъ — щобъ грамáтка зложена булá рідною Українською мовою. Навчíвшись читáти по-свóemu, усяке зрозуміе и Церкóвну, и Мос-ковську печáть; тогді ѹ нехáй берётця за які хотá кни́ги. Отсé жъ напечáтана такá Грамáтка. Учачись читáти, не бúде тутъ спотикáтись дитíна на словá иноязýчній; а вýтвердинши ѹ дóbre, здобúде на ввесь вікъ собі корýсти. Тутъ бо для пérвого читáння підóбрані наставítельні піснослóвия про нашихъ прéдківъ и Божéственні псал-ми; тутъ напечáтані спóминки про давній

дáвна, що діялось на землі до приходу Христá на зéмлю, — про Ёго святúю Цéрковъ и про войнú съ Татáрами ѹ Ляхáми за вíру правослáвную и вóлю людськúю. Тутъ же, для щодéнної потréби, приложена ѹ наука ариөмéтика , котóра покáзує всяку лíчбу грóшамъ, хлíбу и всякому дíлу. Щобъ же ся книжка ще більше принесла людямъ ко- рýсти, напечатані найнужнійші чоловíкові молитвí Церкóвною печáттю, котóру вже всяке розберé, навчýвшись по-свóему чи- тати.

АЗБУКА.

А Б В Г Д Е
Ж З И І Й К
Л М Н О П Р
С Т У Ф Х Ц
Ч Ш Щ Ъ Ы Ъ
҃ Э Ю Я Ø V

МАЛÉНЬКА АЗБУКА.

а б в г д е ж з
и і ѹ к л м н о
п р с т у ф х ц
ч ш щ ъ ѿ Ѣ є

ПРОПИСНАЯ АЗБУКА.

А Б В Г Д Е Ж З И І Й
К Л М Н О П Р С Т У Ф
Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ъ Э Ю
Я Θ V

СТРИЧНАЯ АЗБУКА..

а б в г д е ж з и і ѹ к
л м н о п р с т у ф х ц
ч ш щ ъ ы ъ є ў я Ѹ v

КРИВАЯ АЗБУКА.

а б в г д е ж з и т ѹ к
л м н о п р с т у ф х ц
ч ш щ ъ ы ъ є ў я Ѹ г

ПРАВИЛА ДЛЯ УЧИТЕЛЯ.

1) У нашій мові бу́кви Г іногді вимовляєтца твéрдо, отъ якъ у слові *гáнокъ*, або *гузъ*; то въ такихъ случа́яхъ трéба писа́ти Латíнську бу́кву вели́ку G, або малú g, именно — *гáнокъ*, *гузъ*, *Gáнжа Андibéръ*.

2) Бу́ква ЪІ въ нашій мові лíшия, бо въ нась не говорять такъ твéрдо, якъ Московські люде, *ты*, *вы*, *мы*, або *столы*, *бабы*, а мя́кше; тимъ и доволі зъ нась бу́кви И для вся́кого такого слова, якъ *крини́ця*, *кали́ця*, и доволі бу́кви І для вся́кого такого слова, якъ *жінка*, *сіно*. Бу́ква жъ ЪІ постáвлена въ áзбуці тілько на те, що вона есть у Церковныхъ кни́гахъ, а затімъ и въ старосвітському письмі.

3) Бу́ква Е вымовляєтца въ нась твéрдо въ словáхъ *нéбо*, *тебé*, а въ словáхъ *корíнне*, *щáсте* мя́кше; то словá сií ѹ пишутся для сёго оттакъ: *корíнне*, *щáсте*.

4) Бу́кви Ь у нась у мові не чутно, а на-место її вимовляєтца I. Тутъ же вона въ áзбуці оставлена ради Церковного язíка.

СКЛАДИЙ.

Урокъ пе́рвий.

Чи е що луч-че, кра-ще въ сві-ті,
Якъ у-ку-пі жи-ти,
Бра-томъ доб-римъ доб-ро пев-не
По-знатъ, не ді-ли-ти?

Урокъ дру́гий.

По-мо-лю-ся Гос-по-де-ві
Сер-цемъ о-ди-но-кимъ,
И на злихъ мо-іхъ по-гля-ну
Не злимъ мо-імъ о-комъ.

Урокъ трéтий.

Спа-си ме-не, по-мо-лю-ся
И вос-по-ю зно-ву
Тво-і bla-га чи-стимъ сер-цемъ,
Псал- момъ ти-химъ, но-вимъ.

Урокъ четвёртій.

Го-сподь лю-бить сво-і лю-ди,
Лю-бить, не о-ста-вить;
До-жи-да-е, по-ки прав-да
Пе-редъ ни-ми ста-не.

Урокъ п'ятій.

Влов-лять ду-шу пра-вед-ни-чу,
Кровъ доб-ру о-су-дя-ть,
Ми-ні Го-сподь при-ста-ни-ще,
За-ступ-ни-комъ бу-де,
И воз-дасть імъ за ді-ла іхъ,
Крі-ва-ві, лу-ка-ві,
По-гу-бить іхъ, и іхъ сла-ва
Ста-не імъ въ не-sla-ву.

Урокъ шестій.

Пса-ломъ но-вий Го-спо-де-ві
И но-ву-ю сла-ву
Вос-по-емъ чест-нимъ со-бо-ромъ,
Сер-цемъ не лу-ка-вимъ,
Во псал-ти-рі и тим-па-ні

Вос-по-емъ бла-га-я,
Я-ко Богъ ка-ра не-пра-вихъ,
Пра-вимъ по-ма-гае.
Пре-по-доб-ни-і во сла-ві
И на ти-хихъ ло-жахъ
Ра-ду-ют-ся, сла-во-слов-лять,
Хва-лять и-мя Бо-же.

Урокъ сѣмий.

Якъ у на-шій у слав-ній У-кра-ї-ні бу-
ва-ли ко-лісь пре-страш-ни-і зли-го-дні,
без-доль-ні го-ди-ни, бу-ва-ли й мо-ри
и вій-сько-ві чва-ри. Ні-хто Вкра-їн-
щівъ не ря-то-вавъ, ні-хто за нихъ Бо-
го-ві мо-ли-товъ не по-си-лавъ; тіль-ко
свя-тий Богъ на-шихъ не за-бу-вавъ, на
ве-ли-кі зу-си-лія, на від-по-від-дя дер-
жавъ. Тіль-ко Богъ свя-тий зновъ, що
Вінъ ду-мавъ, га-давъ, за-миш-лявъ, якъ
не-взго-ди-ни на Вкра-їн-ську зем-лю
по-си-лавъ. Отъ же й про-йшли, изо-
йшли зли-і не-взго-ди-ни; не-ма-е ні-ко-
го, щобъ нась по-до-лі-ли. Тіль-ко Богъ
свя-тий зновъ, що Вінъ ду-мавъ, га-давъ,
за-ми-шлявъ.

Урокъ восьмий.

Ой не день и не два Ля-хи У-кра-і-ну
плін-дро-ва-ли, ні на ча-си-ноч-ку од-
по-чин-ня не ма-ли, ко-ней на-вза-во-
дахъ день и нічъ дер-жа-ли, до геть-ма-
на На-ли-вай-ка до-ро-гу вер-ста-ли. А
геть-манъ хо-роб-рій На-ли-вай-ко що
вінъ ду-ма-е, га-да-е? що вінъ за до-
лю то-ва-ри-шівъ сво-іхъ за-миш-ля-е?
Тіль-ко Богъ свя-тий зна-е, що ё-му на
по-мічъ по-ма-га-е.

Урокъ дев'ятий.

Ой зза го-ри хма-ра ви-сту-па-е, ви-
сту-па-е, ви-хо-жа-е, до Чиг-ри-на гро-
момъ ви-грім-ля-е, на У-кра-ін-ську зем-
лю бли-ска-ви-це-ю бли-ска-е. То По-ля-
ки че-резъ три рі-ки три пе-ре-хо-ди ма-
ли, да й ко-ло тре-тё-го пе-ре-хо-ду ста-
номъ ста-ли, пу-сти-ли ко-ней на по-па-
сан-нє, са-ми со-бі да-ли на три го-ди-
ни од-по-чи-ван-нє.

А що геть-манъ На-ли-вай-ко ду-ма-е,
га-да-е? що вінъ на не-взго-ду Ля-хівъ
за-миш-ля-е? Тіль-ко Богъ свя-тий зна-е,
що ёму на по-мічъ по-ма-га-е.

Урокъ десятый.

То не хма-ри по не-бу гро-момъ свя-
тимъ ви-грім-ля-ють, то не свя-тихъ во-
ни до Бо-га про-во-жа-ють: то Ля-хи у
буб-ни вда-ря-ють, у сви-стіл-ки да у
тру-би вий-гра-ва-ють, у-се вій-сько
сво-е до-ку-пи у гро-ма-ду скли-ка-ють,
щобъ ий-шли всі до гро-ма-ди на по-слу-
хан-нє, слу-ха-ти геть-ма-на Жол-ков-
сько-го о-по-ві-дан-не. От-то й при-
йшли всі, ря-домъ ста-ли, у-сі ря-домъ
ста-ли, да й за-мов-ча-ли, геть-ман-ську
о-по-відь слу-ха-ти за-ча-ли. А по-слу-
хав-ши ко-ней сід-ла-ли, че-резъ Бі-лу
річ-ку пе-ре-ходъ ве-ли-кий ма-ли: мо-
сти мо-сти-ли, греб-лі га-ти-ли, кіл-ле
за-би-ва-ли, гор-зи-ну да дря-ни-цю кла-
ли, че-резъ Бі-лу річ-ку пе-ре-ходъ ве-
ли-кий ма-ли.

Урокъ одинадцатий.

А пе-ре-йшов-ши, о-го-ро-ди да шан-
ці ро-би-ли, у о-кріпъ гар-ма-ти ста-
но-ви-ли, а пе-редъ гар-ма-та-ми три
кре-сти у зем-лю вби-ли. А що пер-
вий крестъ, то Со-ми-но ви-сить, Со-
ми-но ви-сить, ду-же го-ло-сить; а що
дру-гий крестъ, то Бо-гунъ ви-сить, Бо-
гунъ ви-сить, шаб-лю-ко-ю ло-по-тить;
а що тре-тій крестъ, то по-рож-ній сто-
іть, у-сіхъ ин-шихъ ко-за-ківъ до се-бе
під-жи-да-е, ко-за-ківъ під-жи-да-е, ко-
за-ківъ о-гля-да-е. Хто пер-вий пі-дій-
де, то-го гар-ма-та у-бъе; хто дру-гий
до-бі-жить, то-го са-мо-палъ цап-не;
хто тре-тій під-ско-чить, той кре-стить-
ця бу-де, кре-стить-ця бу-де й мо-лить-
ця ста-не: що крестъ зъ о-си-ки, то ё-го
на-dba-не.

Урокъ дванадцятий.

А ко-за-ки гля-ді-ли, у ві-чи вба-ча-
ли, про-міжъ се-бе бур-ко-ва-ли, ра-хо-

ва-ли, три ко-рог-ви на за-ба-чен-нє Ля-хамъ ста-но-ви-ли, на ко-рог-вахъ у-го-воръ ряд-ну пи-са-ли: Вір-но-му пра-во-слав-но-му Хри-сти-ян-ству ми-ромъ миръ, а Ля-хамъ во-ро-гамъ пе-кель-ний пиръ! Въ ко-го крестъ, на то-го ѹ крестъ!

От-се жъ и пїй-шли ко-за-ки на чо-ти-ри по-ля, що на чо-ти-ри по-ля, а на пя-те на По-дол-ле; Ля-хівъ на всі сто-ро-ни по всімъ кре-стамъ ко-ло-ти-ли. Ля-хи о-про-щен-ня про-си-ли, да не до-про-си-лись. Не та-ків-ські ко-за-ки, щобъ о-про-щен-нє да-ли; не та-ків-ські й Ля-хи, щобъ на-пасть за-бу-ли!

ЧИТАННЄ ПО ВЕРХАМЪ.

Вýборка изъ псалмівъ.

1.

и е що лúчче, краще въ
світі,

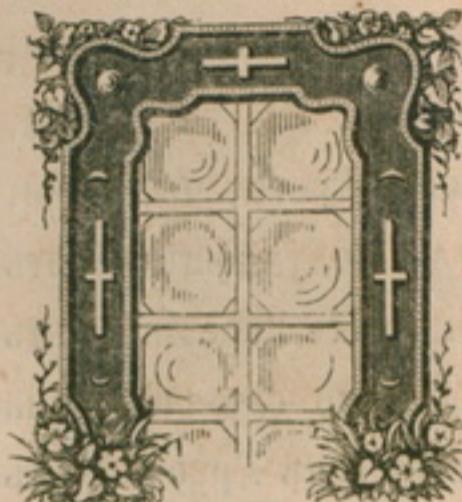
Якъ укупі жити,
Братомъ добримъ добро
певне

Познать, не ділити.

Наука. *Ученікъ нехай читає тілько буйну печать, поки стане зовсімъ пісъменний. Тоді ѹ дрібну печать прочитає.* — Жити вкупі не значить, щобъ іменно у одній хаті, а значить жити единодушно. Поки чоловікъ до чоловіка не прихідуть душою, якъ добрій братъ, поти не познає, що то за певне, а що за химерне добро. Певнимъ добромъ зовѣтця тутъ Християнська любовъ. Симъ добромъ не діляться такъ, якъ худобою, або грішми; бо всі ми брати передъ Богомъ, якъ одна сем'я, и що въ кого е, те дâ-

но одъ Бóга на всіхъ, на всю Християнську сéмью. Отъ маешъ, чоловіче, здоров'е,—то вонó не для тéбе одного дано: служí своімъ здоров'емъ нéмощному братові о Христі, поможí єму, оборонí ёго. Маешъ рóзумъ,—то не для гордіні твої давъ тобі Богъ рóзумъ: наставлай нерозумнихъ, покажі імъ правду Бóжу ділами своїми. Маешъ багáтство,—чи Богъ же на те оддаvъ багáтство въ одні руки, щобъ не булó шічого въ твоихъ братівъ-Християнъ? Ні, чоловіче! Богъ тебе учинívъ тілько хранителемъ и роздавателемъ благъ земníхъ; якъ жé присвоішъ одному собі дáри Бóжі, то погібнешъ душéю, а багáтство твоé перéйде въ другі руки и бúде поти перехóдить, поki знайдетца Богобоязліва душá, котóра обéрне ёго по-Бóжому. Отсé жъ, познáвиши *брáтомъ добрымъ добро певне*, не дíлісь ти зъ братами Християнами такъ, що се все моé, бо я здоровий и заробívъ собі, я розумний и придобávъ собі, я багáтий, бо й родívсь багачéмъ. Не познáвъ ти добра певного, коли такъ дúмаешъ, а познáвъ добро химéрне, котóре отъ умréшъ сёгóдні, то й вíзметца одъ тéбе. Ні, чоловіче, мíй дру́же, не такъ дíлісь добромъ изъ братами, а вва-жáй усé, щó маешъ—и силу, и рóзумъ, и достатки, за óбще, котóре Бóгъ не тобі одному, а на всіхъ давъ, тебé жъ учинívъ, по Своїй благості, хранителемъ и роз-давателемъ сихъ благъ.

2.

омолося Господеві
Серцемъ одинокимъ
И на злихъ моихъ погляну
Незлімъ моімъ окомъ.

Наука. Коли чоловікъ попадётца міжъ недобрі люде, міжъ котрими нема єму душі щирої; то одна єму розмова й порада зъ Богомъ. Нешчасливий не той чоловікъ, котрий нужду, або нарігу приймає, а той, котрий у своїй печалі не вміє до Бога душою обернутись. Нема єму въ єго мұкахъ ніякої пільги. Ішё жъ не дай Боже, якъ такий бідолаха кипіть досадою, гнівомъ, злобою супротивъ своїхъ обідчиківъ! Тоді вінъ заживо горіть огнёмъ пекельнимъ. Думає чоловікъ, що якъ оддячу зломъ за зло, то легше моєму серцю буде. Безумна глáво! чи знаєшъ ти, що смолою пожаръ заливашъ? Що більше будешьъ воздавати зломъ за зло, то більшъ будуть тебе люде гнівіти. Да де жъ ти візьмешъ сили супротивъ усякого ворога грозою и боемъ ставати? Жизни твої на се не стане, бо що більшъ будешьъ мстити, то більшъ ворогівъ собі наживатимешъ. Не за чоловіче діло ти бересся: се діло Боже. У одного Бога есть правда — вбачати, хто чимъ виненъ, и сила — покарати обідчика. А ти що за праведникъ,

коли й своїхъ гріхівъ не бачишъ, а брата свого за малу обиду докоряешъ, злословиши, а за велику не побоїсся ѹ великого ліха єму заподіяти? Що ти за сила, коли не знаєшъ, чи доживеши до завтрага, чи, може, вже смерть іде по твою душу? А ти щедумаєшъ мстити ворогамъ своїмъ! Ні, чоловіче, не такъ повелівъ намъ Господь на світі жити. Вінъ знає, що одъ злого діла ти добра не получишъ; тимъ и заповідавъ Християнамъ за зло добромъ платити, тимъ и сказавъ, що коли вбачишъ свого ворога голоднимъ, нагодуй єго, коли вбачишъ жаждущимъ, напій єго: симъ ти докоришъ єму до самого серця. Приймаючи одъ тебе добро, зрозуміє вінъ свою ледачу злобу въ серці своєму, и хоть не виявить свого покаяння, а тайно до тебе душою обернется, бо противъ добрихъ учінківъ нашихъ и самий запеклий ворогъ не встоїть. Платячи зломъ за зло, и малого ворога зробишъ великимъ; а добромъ воздаючи за зло, самого лютого чоловіка до сїбе прихилишъ.

3.

паси мене, помолося
И воспою знобу
Твои блага чистимъ ср-
цемъ,
Псалмомъ тихимъ, новимъ.

Наука. Не на те чоловікъ живе, щобъ у роскошахъ купатись, а на те, щобъ одь гріхівъ очиститись и до Бóга чистою душою піднятись. Читаемо въ щоденній молитві: *И во грѣхъ роди мя мать моя.* Такъ ужé інатура чоловіча впала, що й на світъ чоловікъ приходить у гріхахъ! Якъ же єму сіхъ гріхівъ збутись? Не инакъ, якъ черезъ Бóга. Одь початку роdu людського согрішає на землі чоловікъ; одь першихъ семей силкуєтся піднятись изъ своєї нemoщи. Багато було на світі людей Богобоязливихъ и святихъ Пророківъ, котоі людямъ прауду Бóжу словомъ и діломъ показували; а все не спасли миръ одь нечестия: все ширшало зло по світу, а добро умалялось, ажъ поki Господь умилосердивсь надъ Своімъ созданиемъ и пославъ единородного Сина Свого на землю. Съ тогъ часу благодать возсияла на землі и показана всякому дорожа въ царство небесне. Богъ явивсь на землі Бого-чоловікомъ, щобъ навчитъ

насъ покайнию и щобъ ми ближче стали до Ёго. Обернісь тілько до Ёго молітвою: *Спаси мене!* то не оставить Вішь тебé въ гріхахъ погибáти: у тую ж саму минуту почúешъ душéю, що Вінъ близько коло тéбе, бо заразъ якийся світъ осияє душéвну темноту твою и хоть бí ти бувъ покинутий сиротá, хоть бí сидівъ у темниці, якъ у ямі, щири молітва зробить такé чудо зъ душéю твою, що ти вознесёсся надъ усімъ міромъ, наче Господь принявъ тебé на лóно Своé и зъ небесної висоти покáзує тобі всі Свої блáга. Помолісь тілько гáряче Бóгу, то твой туга обéрнетца въ радість тобі, назовéшъ ти благомъ и самé твоé нещастé, котóре очистило сéрце твоé и вознесло тебе ви́шче всéго міру до Бóга. Мýслі и чuvства твої взиграють, яко хвалéбна пісня Гóсподеві; заговорить твоé сéрце такими словами, якъ псалмí Прорóка Да-вýда; ти іхъ и не вýмовишъ язикомъ твоимъ, а Господь почúе твої тихі сердечніréчи и прийме іхъ одъ тéбе, яко новий псаломъ, угóдний Ёму не мénше, якъ и тýi псалмí сладкогла́сніi, котóрі Богодухновéнний Давíдъ оставилъ намъ у Псалтирі на вíковічно хвалу Гóсподу.

4.

оспόдь любить свої люди,
Любить, не оставить,
Дожидає, пóки правда
Передъ нýми стáне.

Наука. Не одинъ грішний чоловікъ , роскидаючи розумовъ по світу , унівáе , що наче Госпóдь покинувъ миръ у бідахъ и напаєтяхъ погибáти . Ось бо нечестíві панујуть , лініві роскошујуть , жерутъ чужé добро неплачене , незароблене , влáствують лукáвствомъ и оманою , а не дóбримъ розумомъ ; а люде Богобоязліві , роботящи , великі трудолюбці , наймиті повсяднéвні , невольниکі досмéртні всúе здорóвье своé трáтять и хýжихъ дармоїдівъ годујуть . Гóре тобі , чоловіче , коли ти дўмаешъ , що Богъ або сёгó нічого не бáчить , або , вбачаючи , не хóче вíзволити Своїхъ людей изъ нечестíвої кормíги ! Не роскидаї розумомъ по світу , а розбері себé самóго . Отъ ти родíвсь убóгимъ и , може , убóгимъ и вмрешъ . Скажи жъ мині , якъ ти въ свойму убóжестві вíповнивъ заповіді Бóжі ? чи всі вíповнивъ ? чи дóbre вíповнивъ ? Христóсь , прийшóвши въ миръ , до такíхъ , якъ ти , пéрше всéго обернúвся : *Приидите ко Миль вси труж-дающиися и обременéнніи , и Азъ упокóю вы.*

Возьмите иго Мое на себя и научитесь отъ Мене, яко кротокъ есмь и смиренъ сърдцемъ, и обрящете покой душамъ вашимъ. Бачишъ, якъ сказавъ Христосъ? Не сказавъ Винъ: »Прийдите до Мене, Я дамъ вамъ велики достатки, зроблю васъ великими панаами, и знайдете покой душамъ вашимъ« , тимъ не сказавъ, що ні велики достатки, ні велике панство не дає душі покою; дає душі покой тілько кротость и смиреніе сърця. Чи послухавъ же ти Христа въ своєму вбожестві и тісноті? чи навчівсь одъ Ёго незлобию и тихому житию? чи знайшовъ, идучи Христовимъ слідомъ, покой душі свої? Коли знайшовъ, то нічого більшъ и не забажаєть, бо и ввесь миръ не стоіть душевного покою. Коли жъ не знайшовъ у бідності, на прямій дорозі до царства небесного, то якъ же ти думашъ, що, зробивши багатимъ и вельможнимъ, ставъ бы одъ тога кротокъ и смиренъ сърцемъ? Господь, даючи одному достатокъ и вельможность, а другому нужду и тісноту, рівно любить обохъ, яко чадъ Своїхъ. Якъ ні псуєтца багатий у роскошахъ и гордіні, якъ ні падає духомъ убогий одъ великої туги, — не оставляє Винъ іхъ; назирає ихъ зъ неба всевидящимъ окомъ и жде, похи одинъ зрозуміє суету багатства и вельможства, а другій познає, що йде вінъ у своїмъ убожестві Христовою дорогою и простує въ царство небесне. Оттогді-то правда й стане передъ очима въ людей; отсюгді-то й дожидаете Господь у великому Своему милосердию.

5.

ловлять душу праведни-
чу,

Кровъ добра осудять,
Мині Господь приста-
нище,

Заступникомъ буде,

И воздасть імъ за діла іхъ,
Кріваві, лукаві,
Погубить іхъ, и іхъ слава
Стане імъ въ неславу.

Нáука. Не думай, чоловіче, що праведні, люде
за свою доброю жизнью не дознають ніколи напасти. Напасть
нікого не минає, а часомъ на праведника ще
більшъ пакидають злії люде, ніжъ на грішника. Див-
не діло! чому бъ, здаєтся, такъ не вчинити Господу
Богу, щобъ доброго чоловіка не займавъ ледачий! Не-
хай би всі добрі люде жили на світі, якъ возлюблені
чада Божі, до котоихъ злому чоловікові страшно бу-
ло бъ и приторкнутись! Отъ же Богъ такъ не дає; бо
що бъ изъ сего вийшло? Вийшло бъ изъ сего те, що
спасенії души зробили бъ землю собі раемъ и вже бъ
не помишляли объ тій стороні, де нема ні печали, ні
воздихання; а скоро чоловікъ забуде про небесну
жизнь, то заразъ душа їго псуетца, прихилючись до

земніхъ утіхъ, и незабаромъ такій изъ праведника зробитца грішникомъ. Тимъ-то й попускае Господь, щобъ нечестиві гнали й тіснili праведнихъ, коли не діломъ, то словомъ; попускае йноді великі беззакония надъ неповінними творити. 'Іншому здаєтца, що вже Господь одступивсь одъ єго, коли вінь за добрe діло попадe въ напасть; а Господь тимъ самимъ воздвигае Єго душу одъ недбалости; коли жъ душа й такъ не була недбалою, то Богъ даe ій слухай вознестиcь надъ усими печалями земнimi, такъ щобъ и сама вона почула свою крішть о Господі и зрозуміла, що ій помогаe та сила, котоra сотворила и содержить світъ, що за неї заступаетя та праvда, котоra пише свої закони не на папері, а на серцяхъ непорочнихъ. Отсé жъ перетрпить чоловікъ напасть за добрі вчинки, да й успокойтца — коли не па землі, то па небі; а тимъ часомъ Господь воздаe по діlamъ усякому, и нечестиві дознають страшенніхъ мукъ душевнихъ. Тимъ іхъ муки страшні, що не зможуть вони до Бóга, такъ якъ неповинній мученикъ, обернутись. Гинуть вони душою, сходячи зъ сего світу, и що більшъ величались своїми достатками, вельможествомъ и силою на землі, тимъ глибше потонуть у преисподній, а на землі оставлять послі сéбе тілько смородъ гріхівъ своїхъ. Отсé-то вони ѹ есть, що Господь іхъ погубить, бо гублять іхъ самі гріхи іхъ; отсé-то ѹ есть, що іхъ земная слáва обернетца імъ на неслáву.

6.

саломъ нойи Господеві
И новую славу
Воспоемъ честнімъ со-
бромъ,
Серцемъ нелукавимъ;
Во псалтирі и тимпані
Воспоемъ благая,
'Яко Богъ кара неправихъ,
Правимъ помагае.
Преподобні во славі
И на тихихъ ложахъ
Радуются, славословлять,
Хвалиять имя Боже.

Наука. Сими віршами призываются всі чисті души до хвали Божої. Господь знає всяке жаданне и воздыханне наше; тимъ-то співай Єму які хочъ славословия, маючи въ серці лукавство, — не прийме Вінъ хвали твої. Чоловіка можно улестиТЬ словами, возвеличивши діла ёго; а Богъ не влестишъ. Чоловікъ не зрозуміє твого лукавства и дасть підойти підъ сеbe; а Богъ создавъ твою душу, то бачить її всю лучче, ніжъ ти вбачаешъ діло рукъ своїхъ, и не підійдешъ ти підъ Ёго ніякою оманою. Коли жъ хочешъ, щобъ пріклонивъ Господь ухо Своє до твої молитви и до твого

славослóвия, то вознесí до Ёго щíру молітву, покí-
нувши прéжне лукáвство. Отсé-то й бúде *псаломъ*
новий, отсé й бúде *нова слáва* Гóсподеві. Любо Ємú
слúхати покайнную пíсню и чíсту хвалú Собі одъ
одного чоловíка, а ще любíйше одъ *честного собóру*.
Собóромъ же тутъ зовéтца всяка громáда, котóра со-
брáлась для дóбrego дíла, угóдного Бóгу. *Воспоéмъ*
не значить тутъ, щобъ ýменно пíснею озвáтись до
Бóга. Нехáй тілько щíри дúши подвýгнутца вкúпí на
добрó, то нíякий псалти́рь ⁽¹⁾ и тимпáнъ не зайдрае
Ёму любíйше. Коли жъ ми вознесéмъ до Бóга хвалéбну
пíсню не душáми однíми, а вкúпí й голосáми, коли
вíзьмемся на хвалú Бóжу за гúслí и тимпáни; то пíс-
ня наша нехáй бúде про благíi дíлá Господнí, про Ёго
кару надъ непráвими и Ёго помíчъ прáвимъ. Велике
щасте сподобáтись Гóсподу! Хто дойшóвъ душéю до
свáтости, той увéсь ужé сиáе во слáві передъ Бóгомъ,
яко зоря незаходíмая; той не тілько въ день сиáе дíлá-
ми своíми, яко-то: незлóбиемъ, милосéрдиемъ, брато-
любiemъ, да й на тíхому лóжі ráдуетца о Бóзі, славо-
слóвить и хвálить Ёго ýмя душéю своéю. Дай же
намъ, Гóсподи, всíмъ изíйтись докúпи помíслами
своíми и заспíвать Тобі новий псаломъ честníмъ со-
бóромъ и сérцемъ нелукáвимъ!...

⁽¹⁾ Псалти́рь були гúслí, а книга Псалти́рь назвáлась такъ
затíмъ, що псалмí спíвались пíдъ тíї гúслí, котóрі псалти-
réмъ звались.

*Старосвітська дума про гетьмана
Наливайка.*

7.

къ у нашій у славній
Україні
Бували колись пре-
стрáшні злігодні,
бездольні години,
Бували й мóри, и вій-
ськові чвáри.

Ніхто Вкраїнцівъ не рятовáвъ,
Ніхто за нихъ Бóгові молитовъ не поси-
лáвъ;

Тілько святíй Богъ нашихъ не забувáвъ,
На великі зусíлля, на одповіддя держáвъ,
Тілько Богъ святíй зновъ,

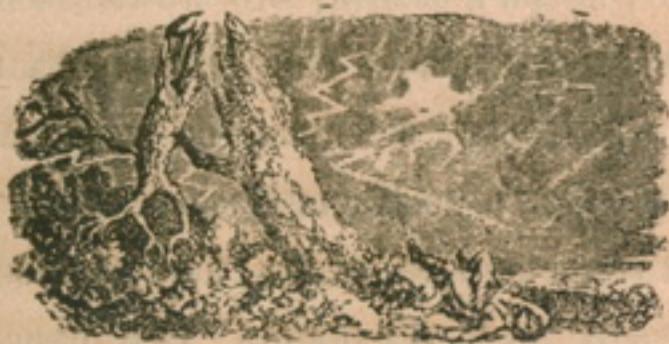
Що Вінъ думавъ, гадáвъ, замишлявъ,
Якъ невзгодини на Вкраїнську зéмлю по-
силáвъ.

Отъжей пройшлý, изойшлý злі невзгодини,
Немáе нікого, щобъ нась подоліли.

Тілько Богъ святíй зновъ,
Що Вінъ думавъ, гадáвъ, замишлявъ.

Наука. Україна наша зъ давніхъ давенъ дознае великихъ смутківъ, більшъ одъ іншихъ земель. Вона розлягаєтца скрізь плащиною, и нема въ неї на граничахъ ні високихъ гіръ, ні глибокихъ рікъ, ні моря, щобъ упёртись коло нихъ и не дать чужоземцю своєї землі пліндровати. Така була воля Божа, щобъ наша гарна, плодовита сторона стойла незагорожена одъ сусідъ. Отъ же—дивне діло! орудовавъ нашимъ краемъ Ляхъ, грасовавъ тутъ Татаринъ и Турокъ, скілько-то полягло крещеного миру одъ меча вражого! скілько пійшло въ неволю съ Татарськими загонами! скілько всякого глуму перетерпіли діди наши й праєди! скілько нашихъ роївъ и колінь попереверталось у чужу віру и въ чужі звичаї! а стоїть Україна и досі особною одъ усіхъ сусідъ стороною. Увесь світъ пройді — нігде не знайдешъ такого любого народу, нігде такої гарної мови не почуєшъ, нігде такої пісні тобі не заспівають. У тій злігодній бездольній годині, котрої споминає дума, не забувавъ нась Богъ; помігъ Вінъ намъ пережити и мори, и військові чвари, бо державъ нась на світі на великі зусилля, на одповіддя. Треба було намъ посилковатись, щобъ вийти з підъ кормиги Лядської; треба було великого духу, щобъ одповідати гордимъ панамъ, котрої, перевернувшись самі въ чужу віру и въ чужі звичаї, вважали нась за несміленну отару. Знавъ Господь милосердний, для чого насилає на Українську землю невзгодини. Не хотівъ Вінъ oddати її въ нарігу сусі-

дамъ, а хотівъ воздвігнуть ії на брань за вόлю и віру, насилуючи всяку напасть и біду. Окріпли серця Українські, терплючі горе, и піднялися надъ усіма смутками, піднявсь увесь край, якъ одна душа, противъ неправої сили Лядської — и не осталось въ той часъ на Вкраїні ні одного чужоземца и перевертня. Ото жъ и пійшла поміжъ міромъ дума: *Немає нікого, щобъ насъ подоліти*, бо й спрівді неодоліма одностайна сила народа, котрої піднімется за свою віру и за своє право. Була Польща великимъ царствомъ, упиралась однімъ концемъ у Балтійске, а другимъ у Чорне море. Погляньте жъ, що теперъ изъ неї осталось! Де її паній и гетьмані, де її дуки и воеводи? Стоїть теперъ Польща великимъ цвінтаремъ стародавнії слави, и плачуть на тому цвінтарі живі по мертвихъ. Се не чиє, якъ наше діло. Допеклі Ляхи намъ своєю зневагою до самого серця, стрепенулись ми — и захиталось Польське царство на своїй твердині; поти хиталось, поки сусіде зовсімъ їго повалили. Такъ-то Богъ карає за неправду царства земнії тіми самими руками, котрої іхъ обороняли!

8.

й не день и не два Ляхі
Україну пліндро-
ли,

Ні на часіночку одпо-
чиння не мали,

Коней на взаводахъ день и нічъ держали,
До гетьмана Наливайка дорогоу верстали.
А гетьмáнъ, хоробрий Наливайко, щó вінъ^{дúмае-гадае?}

Щó вінъ за дóлю товáришівъ своіхъ за-
мишляє?

Только Богъ святíй знае,
Що ёму на помічъ помогае.

Наука. Звідки взялісь Ляхі на Україні? Україна була самостáйною землéю, по́ки не зруйновáли її Татáре. Татáрський царь Бáтий напáвъ на нась зъ не-щислéнною ордою, поруйновáвъ и попаливъ скрізь по Україні городá й сéла, позаганяvъ людей у непроходíмі пùщи, нéтри й болотá, хто жъ оставсь, тихъ обложивъ ганéбною дáнню, а самъ уgniздíвсь изъ своimi Татáрами въ Криму и скрізь по-надъ Чóрнимъ и Азóвськимъ да ажъ до Каспíйського мóря. Отó жъ и пановáли Татáре надъ Україною, ажъ по́ки обізвáвсь на Литві могúщий князь Гедимíнъ. Сей прису́нувсь до

Вкраїни изъ своімъ військомъ, побівъ Татаръ и однявъ у іхъ Україну. Якъ же злучилась Литва съ Польщею, то й Україна до Польши притулілась. Мизерна тогді була сторона наша. Лежала вона пустынею, и тілько кругомъ Києва, да коло Чернігова, да на Волині й на Подоллі стояли пахарськи села; ато лежала безлюднимъ степомъ Україна, скрізь по обідві боки Дніпра, ажъ до Татарського дикого поля. Хоть и обезсиліли за Гедиміна-князя Татаре, хоть и не здужали вдержать підъ кормилою Україну, а все разъ по разъ набігали на нашъ край ордою, хватали людей у полонъ и гнали до Криму, понавізувавши на жертки низками. Тимъ и боялись люде селитись по степахъ, а держались близько люднихъ городівъ. Якъ ось почали королі Польски роздавати дворянамъ порожні земли на осаду; почали дворянне иззивати до себе людей и осажувати села дальше одъ городівъ; почали люде сходити съ пущъ, изъ нутрівъ и байраківъ на новину и роскинулись геть по степамъ хуторами. Загомоніла зновъ пустыня людськимъ гоміномъ, и зачорніла підъ плугами віковичня цілина. Налетали й на нові оселі Татаре Божимъ гнівомъ сараною; а нові оселі добирали способу, якъ проти ворді ставати. Котої втікали й ховались, а інші, скупившись за валомъ и палісадомъ, добре привітали Татаръ изъ луківъ и самопалівъ; іщё, одбивши, не разъ гнались за ними и въ погоню. Такъ ширшали осади Українські; такъ убезпечавъ себѣ народъ нашъ на старосвітській землі своїй. Пани

тогді були на Україні людськими отаманами , поважали громаду , вели передъ супротивъ неприятеля , а жили просто , по-сельски , не заводячи въ сбѣ чужозем- скихъ видумокъ . Чи Лядского роdu бувъ осадчий панъ , чи нашого старо-Русского Українського , ніхто сего не розбираvъ . Слухали іхъ селяне , а воні селяни любили и про іхъ добро дбали . Якъ же залюдніла Україна , якъ забагатіли державці , що пійшли одъ осадчихъ , якъ почали жити пани по столицахъ , покидавши села орендарямъ да намістникамъ своїмъ ; то й завелась неправда по Україні , завелось здирство съ пахарівъ , почався глумъ надъ простиремъ міромъ , и вже котоrий панъ бувъ старого Русского колїна , изъ щирої Української породи , той , черезъ моду , приставаvъ у чужу віру и въ чужі звичаї , и вкùші зъ Ляхами потураvъ неправдамъ и здирствамъ орендарськимъ , військовимъ и всякимъ іншимъ . Військо бо Польське висилалось кормитись на Україну и чинило багато ліха селянамъ , и никому було іхъ обороняти , бо вже державці поперевертались у чужоземцівъ и одвернулись одъ свого народу . Ото же и озвавсь міжъ народомъ гетьманъ Наливайко , изозвавъ до сбѣ смілихъ людей , учинивъ іхъ козаками и пійшовъ супротивъ Ляхівъ воївáти . Противъ єго-то Ляhi день и ніч виступали кінно и оружно , або дорого верстали , щобъ єго зломити и зновъ Україну підъ сбѣ підгорнути . А гетьманъ Наливайко уповавъ на Бóга , Котоrий , давши народу патéрштись біді за гріхі єго , поможе єму за свою правду стáти .

9.

й зза горы хмара виступае,
Виступае, вихожае,
До Чигриня громуомъ ви-
гримляе,
На Вкраинську землю бліс-
кавицею бліскае.

То Поляки черезъ три ріки
три переходи мали,

Да ѹ коло третоего переходу станомъ стали,
Пустили коней на попасанне,

Самы соби дали на три години одпочиванне.

А що гетьманъ Наливайко думае-гадае?

Що винъ на невзгоду Ляховъ замишляе?

Только Богъ те святый знае,
Що єму на помічъ помогае.

Наука. Чигиринъ тогді бувъ кріпкимъ містомъ, бо зъ одного боку на горі стоявъ замокъ, а зъ другого річка Тясминъ не давала до ёго лёгкого приступу. Ото жъ стоявъ гетьманъ Наливайко підъ Чигириномъ надъ Тясминомъ и ждавъ на сїбе Лядської потуги.

Зъ грозою вонá па ёго наступа́ла , мовъ чёрна хмáра
до Чигирина сúнулась , кúрява підь самі небесá вста-
вала , гулá гармáтами , що грóмомъ , и , якъ блискавиці ,
миготіла въ тій кúряві стрельбá огнéниа . Коло Чи-
гирина зупинíлась ся хмáра , утихла , розляглась по
Тясмíнському лúгу . Стáли Ляхí кóней попасáти , стá-
ли самі одпочивáти , збіраючись удáрить всіма сíлами
на Наливáйка . А гетьманъ Наливáйко уповáвъ на Бó-
га , Котóрій , попустíвши нарóдъ у напáсть за грíхи
ёго , помóже ёму за свою прáвду стáти .

10.

о не хмáри по нéбу грó-
момъ святíмъ вигрім-
ляють ,

То не Святíхъ вонí до
Бóга провожáють :

То Ляхí у бúбни вдаряють ,

У свистíлки да у трúби вийгравáють ,

Усé вíйсько своé докúпи у громáду скли-
кають ,

Щобъ ийшли всí до громáди на послухáн-
нє ,

Слухати гетьмáна Жолкóвського оповіданн€.

Отто ѹ прийшли всі, рядомъ стáли,
Усі рядомъ стáли, да ѹ замовчáли,
Гетьмáнську óповідь слухати зачáли.

А послухавши, кóней сідлали,
Черезъ Білу Річку перехόдъ великий мáли:

Мостí мостíли,

Греблі гатíли,

Кілле забивáли,

Горзíну да дрянýцю клáли, —
Черезъ Білу рíку перехόдъ великий мáли.

Наука. Йщé до Чигиринщини почалá Україна промишляти, якъ би себé одъ сусідъ забезпéчити, а найбільшъ одъ Татárъ, котóрі що весні по свіжій пáші пускали свої загóни скрізь по нашихъ осадахъ, хапаючи людéй необáчнихъ, або малолíчнихъ. Отó жъ котóрі смілійші вýсунулись у степъ, икъ Дніпрóвимъ порóгамъ, и, роскýнувшись хutoráми, почали кінно козаковáти и на самíхъ Татárъ наїжджати, а дé-котóрі, покýнувші хutorі, засіли на островáхъ по Дніпрú, нíжче Порогівъ, жили землянками безъ жіночъ и обіщались Бóгу всю жизнь свою супротíвъ невíрнихъ ворогівъ Християнськихъ воёвáти. Вбачаючи тогді король Польский Степáнъ Батóрий, що завóдитця щось могúще на Низу по Вкраїні, усовітовавъ тимъ Низовцáмъ

и Запорозцямъ на полкі поділиться и гетьмана надъ собою обрати, а гетьману приславъ булаву, бунчукъ и короговъ — такі жъ самі клейноди, якъ и въ коронного (Польского), и въ Литовского гетьмана. Ото же и стало три війська на земляхъ королевскихъ: коронне, Литовське и Запорозьке. Великою поміччю й зашитою було для Польши Запорозьке військо. Якъ же почали Ляхі зъ нашими перевертнями не по правді на Україні верховодить, то обернулись Запорозці противъ обидчиківъ, виходили купами зъ Низу Дніпра, зивали селянъ підъ короговъ и давали себѣ знать обидчикамъ. Отсё же и гетьманъ Наливайко уступивъ за Україну; а Ляхі послали противъ єго коронного гетьмана Жолковського, щобъ єго знести и Україною беззаконно орудовать. Отсё же, ставши гетьманъ Жолковський надъ Тисиномъ, который звався *Білою Річкою*, говоривъ своєму війську оповіданне, якъ ударить на козаківъ, якъ обгорнути іхъ и вистинати до ногъ. Отсё же, посидлавши коней, переходять вони черезъ Білу Річку.

11.

перейшовши, огороди да
шанці робили,

У окріпъ гармати стано-
вили,

А попередъ гармать три
кресты у землю вбили.

А що перший крестъ, то Сомино висить,
Сомино висить, дуже голосить.

А що другий крестъ, то Богунъ висить,
Богунъ висить, шаблою лопотить.

А що третій крестъ, то порожній стоїть,
Усіхъ іншихъ козаківъ до сбес піджидяе,
Козаківъ піджидяе, козаківъ оглядяе.

Хто перший підійде, тогд гармата уб'є;
Хто другий добіжить, тогд самопаль цапне;
Хто третій підскочить, той креститьца
буде,

Креститьца буде й молитьца стає:
Що кресть зъ осики, то ёго надбає.

Наука. Побачивши, що стоять козаки таборомъ, добре обкопавшиесь, не посміли Ляхи сунутьца на нихъ, не обпершиесь таожъ объ окріпу. Ставши въ окопахъ, виставили впередъ гармати, а передъ гарматами на крестахъ повісили старихъ козацькихъ старшинъ, котрихъ

у бою ішё пérше похапáли, бо вже не разъ исчепíвсь
изъ нýми Наливáйко, поки ставъ підъ Чигириномъ. Отó
жъ висйтъ на одному кресті Сóмино, а на другому Бо-
гунъ, трéтій крестъ лякае козаківъ, щобъ кому не по-
віснуть и на трéтому. Не діти жъ булі козакі, щобъ
излякаться смерти. Чи такъ, чи сякъ умірати, разъ
мáти родila, тілько родila не на глумъ людямъ нече-
стивимъ, а на те, щобъ добро и правду возлюбити, и за
добро и правду не пожаловать своєї жýзни. Не знали Ля-
хі, якимъ дúхомъ дíше козакъ; тимъ и вважали іхъ за
звірятъ, котóрихъ мóжна самимъ страхомъ подоліти.

12.

козаки гляділи, у вічи
вбачали,
Проміжъ сéбе бурко-
вáли, раховáли,

Три корóгви на забачéнне Ляхамъ стано-
вíли,

На корогвáхъ уговóръ-рядну писáли:
»Вірному правослáвному Християнству мý-
ромъ миръ,

А Ляхамъ-ворогамъ пекéльний пýръ!

Въ кóго крестъ,

На тóго ѹ крестъ!«

Отсé жъ и пíйшлí козакí на чотíри поля,
Шо на чотíри поля, а на пáте на Подóллe.

А козакí Ляхíвъ на всí стóрони,
По всíмъ крестáмъ колотíли.

Ляхí опрошénня просíли, да не допросí-
лись.

Не такíвськí козáки, щобъ опрошénне далí!
Не такíвськí жъ и Ляхí, щобъ напáсть за-
бúли!

Наука. Такé дíло стáлось колісь пíдъ Чигириномъ. Зложíли про ёго кобзарí пíсню и пíйшли по всíй Україні воспíвáти. Отъ же хоть наши й одоліли Ляхíвъ, да ще далéко булó до свободы, ищé довго глумíлись нечестíві люде надъ Україною, ищé багáто трéба булó пролítъ кровí, щобъ вíбитъця изпíдъ кормíги. Не одінь ищé гетьманъ виступáвъ Наливáйковимъ слíдомъ за право и вíру свого нарóду, не одна тýсяча мúчениківъ скротáла вíкъ одъ мечá, одъ огня и всякого му-чительства. Само́го Наливáйка взялі Ляхí живцéмъ пíдъ Лубнями на Солониці и замúчили въ Варшáві, рос-порошíли козаківъ ёгó, скрутíли рóки кіннимъ и оруж-німъ селянамъ, и обернúли Україну, якъ самі схотіли. Отъ же не ослáбъ дúхомъ нарóдъ нашъ, пíдіймáвъ одъ часу до часу похíлу голову спíдъ кормíги, пáдавъ пзновъ и зновъ уставáвъ, ажъ похи настáла Хмельніч-чина и похи Польща захитáлась одъ мóря до мóря, по-

чувши недалекий кінець свій. Велика сила одностаїного люду; ніхто не встоїть супротівъ одностаїноти. Не оружие, не іскусство одоліває въ воянахъ народи; борються воїні міжъ собою одностаїнотю: въ кого більше волі и думи єдиної, той и беретъ надъ іншими гору. Такъ було въ давнію старовину, такъ буде й до конця світу. Едина же воля и едина дума іде одъ святой віри Християнської, которая наповняє правдою серця людські и робить рідними братами людей міжъ собою далекихъ и невідомихъ. Тимъ-то всяка душа праведна приумножає собою воїнство правди и волі, которому передъ веде самъ Христосъ, Правда Божа, на землі возсиявшая. Якого бъ ти і бувъ племя и язика, иди следомъ Христовимъ, то й будешъ воіномъ правди, которої ніяка неправда не одоліє. А що бувають на насъ усякі напасті и біди, то се не на що інше, якъ на те, щобъ нашу душу кріпше стаї загартовати и непреобримою для всякого зла учинити.

Переложений псаломъ 12.

óже мýлий! чи Ти менé
На вíкъ забувáешъ,
Одвертáешъ лицé Своé,
Менé покидáешъ?
Дóки бúду мúчить дúшу
И сérцемъ боліти?
Дóки бúде вóрогъ лóтий
На мéне дивýтись
И сміятись?... Спасí менé,
Спасí мою дúшу,
Да не скáже хýтрий вóрогъ:
»Я ёго подúжавъ!«
И всí злíi посмíотця,
Якъ упадú въ рúки,
Въ рúки вráжі... Спасí менé
Одъ лóтоi мúки!
Спасí менé! помолóся
И воспоó знóву
Твоi блáга чýстимъ сérцемъ,
Псалмомъ тíхимъ, нóвимъ.

Переложений псаломъ 55.

уди, спаси мене, Боже,
Ти по Своїй волі!
Моло́сь, Господи, вну-
ші імъ
Усть моихъ глаголи!
Бо на душу мою встали
Сильні чужі,
Не зрять Бога надъ собою,
Не знають, що діють.
А Богъ ми ні помагае,
Мене заступае
И імъ пра́вдою Своєю
Вертает іхъ злая.
Помолося Господеві
Серцемъ одиночимъ,
И на злихъ моихъ погляну
Незлімъ моимъ окомъ.

Переложений псаломъ 152.

и є що краще, лу́чче
въ світі,
Якъ уку́пі жыти,
Братомъ добримъ до-
брó певне
Познать, не ділить?
Яко миро добровонне
Зъ головы честной
На бороду Аароню
Спадае росою
И на шитні омети,
Ризи дороги,
Або роси Ермонськии
На святій гори
Високі, Сионськии
Спадають и творять
Добро тварямъ земнороднимъ
И землі, и лодямъ:
Оттакъ братівъ благихъ Своіхъ
Господь не забуде!
Воцаритца въ дому тихихъ,
Въ семыі тай великой
И пошле імъ доброму долю
Одъ віка до віка.

*Богородице, Дъво, радуйся, благодатная
Марие, Господь съ тобою!*

ПОГЛЯДЪ НА БОЖУ ПРАВДУ,

КОТОРОЮ ДЕРЖИТЦЯ СВІТЪ.

Чоловіче розумний! Ти бачишъ, що книжка ся годитця не для однихъ дітей. Отъ же, навчаючи дітей письменства, проказуй імъ буйнú печать, а самъ прочитуй дрібну, щобъ и тебі самому порозумійшати. Якъ же навчатця діти читать и зможе іхъ розумъ знести вишчу науку, тоді самі попро-читують усé, що тутъ напечатано. Ти жъ іхъ до сего не примишай, бо наука премудрости не любить ніякого примусу. Доброю вóлею, самохіть чоловікъ изъ письменного робитця розумнимъ, а силою нікого розумнимъ не зробишъ.

и знаємъ изъ Біблії, якъ світъ почався, якъ люде прогнівіли гріхами своїми Бога, якъ Богъ наслáвъ потопъ на всю землю и тілько праведного Ноя зъ семьею спасъ одъ потопа. Одъ Ноя зновъ розродились люде и розійшлись по всій землі, и почали жити селами, городами й царствами. Булó царство Вавилонське, булó Ассирійське царство, булó царство

Егіпетське и інші. Всяке почалось пзъ малого и, підгорнувшись підъ сеbe сусідъ, ширилось дальше, панувало надъ нещисленими землями, а послі, перебравши міру гордіні и беззаконій чловіческихъ, само въ собі псовалось, роспадалось на малиі царства и не то стародавню силу, да й саме імя теряло.

На що жъ допускала Бóжа вóля воздвигатись великомъ тимъ царствамъ, коли одъ іхъ пооставались теперъ самі руїни? На те, щобъ людське племя дознало інкрементъ хижої животної сили, котóра хóче міръ опановати, — щобъ людське племя дознало силу, вишчу, розумну, божественну, котóра йде своімъ постуломъ пзъ віка въ вікъ, пзъ царства въ царство, ажъ до нашого часу, — и щобъ, дознавши її на всіхъ народахъ, почали люде горнутись братерськимъ розумомъ громада до громади, а не примусомъ и неволею.

Въ тій далекі, недовідомі намъ часі, якъ ширілись стародавні велики царства, попираючи одно одного и кроvью людською землю поливаючи, Господь одкривавъ свою *правду* народу Еврейському; а живъ народъ сей степовими чабанаами, ганяючи своі отари съ пашу и слухаючи старихъ людей, своїхъ вождівъ — патриархівъ. Усі народи пійшли одъ Ноя и семи єго, да не всі знали правду Господню; бо ще на першихъ порахъ одхилились одъ Богобоязливихъ сemeй, покинули старосвітські добри звичаї, а зъ ними

спасéнні словá, котóрі отéць сýнові изъ рóду въ рідъ перекáзує: забúли страхъ Бóжий и вдалисъ у дíкні жадоби земнії, у грішнії утіхи; багатства да пановáння тілько шукали, а про Бóжу вóлю байдúже. Тимъ-то й пíйшли грíхí и беззакónия рості по всёму світу; тимъ-то окрила тьма людськії дúши; тимъ-то люде почали прáвитись хíжою сýлою, не мáвши надъ собою вíшчого небéсного закónу.

Тілько жъ не мóжуть люде безъ Бóга пробувáти, хоть би й забúли Бóга юстинного. Не здолае ес-тество чоловíчеське своёю земною сýлою супротíвъ усякої дólі стояти. Чýе вонó по всякъ часъ, що не людськáя вóля, а якась вíшча прáвить народами, що не чоловíкъ, а хтось надъ усімá людьмí обладае земléю ѹ мóремъ, и всюди даé свíй великий, во вíки непору-шимíй порýдокъ. Тимъ-то й беззакónниі сéмыі, зане-дбáвиши первій законъ Бóжої прáвди, що йшовъ изъ рóду въ рідъ одъ Ноя, не до конця душéю омрачилисъ. Шукали й вонí святóї Сíли, котóра сотворила світь и содéржить ёгó, тілько не знали, де знайтí її, якъ ій поклонитись, якъ одъ нéї добутъ премúдрости. Замість одногó Бóга юстинного, повидúмували, мнóгихъ богівъ. Інші сónце за Бóга вважали; інші клáнялись земно-рóднимъ твáрямъ, яко би въ нихъ божествó водворíлось; а інші могúщихъ людéй за богівъ уважали. Ко-лі являвсь міжъ тýми тéмними рóзумомъ сéм'ями мо-гúщий чоловíкъ, котóрий іншихъ одоліваvъ и пíдгор-

тавъ підъ се́бе, то ёму нечоловічу сілу придавалі; вінь же и вмеръ, а ёго безсмртнимъ десь на висоکій горі, чи въ глибокій пещері уважали и на імя ёго истукані становили, и тимъ истуканамъ, яко живімъ, покланялись, и жертви приносили.

Плéмя жъ Еврéйське, живучí чабанáми серéдъ розлóгихъ долинъ и степівъ, добре памятáло, що старі люде про Бóжу вóлю перекáзували. Чýста булá ёго вíра: знало вонó, що Богъ одињъ, що Богъ — духъ, очíма грішними невíдимий; то й не творíло собі ніякого кумíра, замість Бóга, и ніякого Ємú подобия. Отсé жъ булó вонó, се плéмя, въ Бóга — яко іскра въ пóпелі; зберегáвъ ёго Богъ середъ беззаконного мíру на такé вréмя, якъ перéйде миръ черезъ усякі злíгодні, черезъ усякі перевороти и переберé всякого способу добрó и прáвду на світі постановíти. Знавъ бо Госпóдь, що якъ би люде въ гріхáхъ ні загрúзли, то не перестáнутъ изъ гріхíвъ вибива́тись и до Бóга рóки простягáти; бо не такъ сотворíвъ Вінъ людську натóру, щобъ вона черезъ нечестие могла у скотствó обернúтись: сотворíвъ і такъ, щобъ изъ усякого упадку пíдлімáлась и своé достоіство помáлу, помáлу изновъ приймáла. Знавъ Госпóдь, що й середъ беззаконниківъ являтимутца мўжи мўдри и жéни висоці дúхомъ, котóрі людський рóзумъ прояснитимуть, людський сердцí очищатимуть; що у всякого нароdu явитца одъ такихъ мужівъ и женъ благая наука, якъ у світі достóйно и

и пра́ведно жи́ти; что ся-то нау́ка, переходячи изъ ро́ду въ рідъ, не допусти́ть вселенну до конця́ розледа-щіти и вознесе́ людський рóзумъ до познáния глибóкихъ таенъ естества́ Бóжого. Тілько жъ знавъ Богъ и те, что сей рóзумъ самъ собою пайглібшихъ Бóжихъ таенъ не збаги́е, а не збагнúвши, не знайде дорoги до цárства небéсного. Тýмъ-то и берігъ Госпóдь Еврéй-ське плéмя изъ ёго чистою вíрою, щобъ середъ сёго плéмя явити мíрові Одкровéние пра́вди Своéи...

Пóслі старóго Егíпетського цárства підняла́сь процвітаючи Грéція; якъ же и сама Грéція ослáбла и велике цárство Македонського Алексáндра роспáлось, підняла́сь воюючи страшéнна сíла Рýмська и ввесь світъ підъ сéбе підгориúла. И у всіхъ тихъ на-родівъ були велики мýжи громáдські, були велиki мудреці и чоловíколюбці; отъ же ні одинъ нарóдъ и ні одинъ мудрець не дойшóвъ такого чистого рóзуmu, якъ Прорóки Еврéйські, бо імъ самъ Богъ объявлявъ свою пра́вdu не тілько про те, що було, да и про те, що бúде. Госпóдь обітовáвъ не разъ черезъ Прорóківъ Еврéйському нарóдові, що рóдитця міжъ нимъ Спасítель мíрові; и держáвсь нарóдъ Еврéйський великою обітнýцею Бóжою у своїй вíрі; ся обітнýця не допу-скала ёго міжъ ледáчими зледашіти и міжъ тéмними рóзумомъ помрачýтися. Чи ввесь же то нарóдъ Еврéй-ський процвіта́въ душéю передъ очíма Бóжими, якъ однá семья? Ни, такого чуда не благоволíвъ Госпóдь

явіти, щобъ увёсь нарόдъ, якъ однá семья, процвітавъ благочестиемъ. Допускавъ Госпόдъ и Еврёямъ у беззаконие впадати, ідольскими жéртвами осквернятись и праведний законъ забувати. Тимъ и терпівъ нарόдъ сей усякі пригоди, ділівся самъ на сéбе, враждовавъ коліно противъ коліна и попадавъ не разъ підъ корми́гу могу́щихъ царівъ и невірнихъ нарódівъ. А все жъ не до остатку всі Евреї забували Бóга; все жъ іхъ пророки кни́ги зако́ну, якъ великий скарбъ, сохраяли, людамъ оповідали и зъ рóду въ рідъ передавали. И якъ одъ доброго кореня одходить дέрево и всякий злакъ на землі весною, такъ и въ нарódі Бóжому оживала одъ часу до часу гаряча віра, и кáявсь нарόдъ передъ Бóгомъ, и кíдавъ ідольській нечистії жéртви, и ждавъ зъ гарячою вірою обітovanого Спасителя мýрові.

Зберега́въ Госпόдъ нарόдъ Еврейський середъ мýру, яко іскру въ пópelі, щобъ колісь, черезъ Мессию, що нарóдитца въ сёму нарódі, увёсь миръ правою осияти; зберега́въ хоть не ввесь ёго, то рóди ізбраниі, невеличку жмéню чистихъ душéю и яснихъ розумомъ. Бо вже Евреї давнó стáлись не тýми, що пíйшли одъ Израїля, що вісвободились одъ мучителя Фараона, що сорокъ літъ ходíли по пустині, очищаючись одъ Егíпетського лéдарства, що получили зъ Синайської горі одъ Бóга заповіді, що добулі собі ме-чémъ Обітovanу Зéмлю. Дванáдцять колінъ іхъ вийшло изъ Ешýpta, а тілько два, Іудине и Вениамінове,

не впали въ ідолъскую тьму и покланялись единому йстинному Бóгу; да ѿ сї почасту одъ пра́ведного зако́ну одступали и чужозéмными сквéрнами помрачались. Булí жъ за те Евреи підъ кормýгою въ Ассириянъ, булí въ Вавилонианъ, у Персиянъ и Греківъ, одъ одного ярма до дру́гого за свої гріхі перехóдячи; и всяка кормýга дúха правоты въ іхъ угашала; якъ же налаглá на іхъ важкá кормýга Римська, тоді ѹ зовсімъ понікъ до землі Бóжий народъ ізбраний. Забравши Римляне підъ сéбе увесь миръ, наслідовали пороки и беззакония всёго мýру, а не знáвиши Бóга йстинного, принять до сéбе всіхъ богівъ язíческихъ, — не принялі тілько Еврейського Бóга у свої хráми, бо сей Богъ бувъ духъ, очíма невидимий, и не можна булó постáвить Їмú кумýра, нижé подобія міжъ іншими богами. Не принялі жъ одъ Евреївъ и книгъ зако́ну, бо въ тихъ кни́гахъ проглиняютца всі боги, яко погані ідоли, и тілько одинъ Господь Еговá надъ усімъ мýромъ слáвитця. Тимъ часомъ одъ сéбе надали Еврейському народові усякого нечестия, а найбóльшъ якъ поставили царéмъ Ерусалíмськимъ Прода. Сей бо завівъ погані ігрища Римські въ Ерусалíмі и становивъ хráми Римському кéсарю, наче Бóгові. Такъ ледáче приложилось до ледáчого, и ростеклась гріхóвна хáлепа по всій Палестині. Бо вже давнó перестáвъ народъ Еврейський дбати про Бóга и пришáвъ сérцемъ своімъ до утіхъ земníхъ, до грішнихъ роскошíвъ, кінувшись на багатство, на ошукáнне людéй простодúшихъ, на здирство зъ беззащитнихъ, на по-

клóни и угóду могúщимъ грішникамъ , перестáвъ вóлю Бóжу творíти, якъ написáли прорóки въ Бíблиí, а по-чáвъ творíти вóлю людéй беззакónнихъ. И до тóго вже дойшлó , що и премúдрí кнýжники , котóрі толковáли мýровí кнýги закóну , и тíі занедбáли у своіхъ дíлахъ зáповíді Госпóдні ; и тíлько слóво іхъ булó прáведне, а всí учíнки нечестíви.

Отсé жъ прийшлось ужé всёму мýру у гріхáхъ по-гibáти , бо знíкла прáвда Бóжа пzъ судíлищъ , перевелáсь вонá міжъ людьмí багáтими , міжъ просвіщéнними , міжъ могúщими , міжъ владíками земníми , и въ самому народі Еврéйському , котóрый одінь зnaвъ йс-тинного Бóга , и тамъ задéржалась прáвда тíлько міжъ людьмí прóстими и убóгими , да міжъ свящеñниками Бóжими непорóчними , котóрі со страхомъ передъ Бóгомъ ходíли и обітóваного Спасýтеля мýровí ждали . Гріхóвна тьма лежáла по всёму свíту ; понíкла безсмéртна душá чоловíчеська одъ гріхíвъ , яко злакъ одъ по-ломъя . Сúмно стáло въ Бóжому мýрі . Ажъ ось — воз-сияла звíздá надъ Виолеéмомъ гóродомъ : народíвсь обі-тóваний мýровí Спасýтель .

Не всяке жъ ту зvízdú побáчило , не всяке те чудо зрозумílo ; ужé бо й наймудríjші Еврéйські кнýжники здорóвий и чýстий рóзумъ середъ нечестíвого мýру загубíли . Вбачаючи по прорóчихъ кнýгахъ , що мýсить прийтí въ свíть Мессíя , Спасýтель мýро-

ві, воїн думали, що явитця вінь во славі и багатстві: не розуміли Божої премудрості, котою земнуу славу и багатство за нікчому суєті уважає. Ото жъ посміявсь Господь гордіні чоловічеській и повелівъ Своему Синові, Царю царівъ, въ убогій оселі у яслахъ, якъ старечій дитіні, народітись. Посміявся й розуму чоловічеському и давъ Христу учениківъ и апостолівъ не съ книжниківъ и премудрихъ міра сего, а съ простихъ селянъ, котою своїми руками хлібъ собі заробляли. Посміявся жъ Богъ и правді людській и допустівъ ій осудити Сина Свого, яко розбійника, и роспясті на кресті поперучь изъ розбійниками. Потряслась земля одь страшного сего діла, одь тёмного сего беззакония, а серце запеклихъ обладателей міра не потряслось. Христосъ умеръ за гріхъ всого світу, а воїн, того не знаючи, нові гріхъ до старихъ прибавляли и изъ нечестия въ нечестие переходили. Подвігнулась душа великимъ жалемъ и серце замліло одь страху Божого тілько въ людей спасеннихъ, проміжъ котоихъ не дармо прохожавъ Христосъ изъ своїми апостолами, слова спасення посіваючи. Воїн Єго оплакали, воїн объ Єго воскресені зъ великою радостю довідались, воїн Єго учениківъ у себе въ господахъ шановали, святу, спасенную науку одь іхъ слухаючи. По всому світу шійшли апостоли Християнську віру благовіствовати. Хто жъ іхъ найбільше слухавъ? Слухавъ іхъ прости серцемъ, и ширилася Християнська віра міжъ людьми смиренними, и просвітились воїн більш одь премудрихъ книжниківъ,

и забагатіли душою більшъ одъ панівъ и князівъ зем-
ніхъ, и духомъ стали могущі надъ усяку силу и власть
на землі, и скілько ні затемняли лжіві учителі іхъ
віри своїми відумками — нікому не піддались воні на
оману, скілько ні спокушали іхъ своїми роскошами ба-
гатії, топтали воні, яко смітте, всяке багатство; и чого
не робили власті мирські, щобъ одвернути іхъ одъ ві-
ри Християнської! перенесли воні всі муки, а віри не
поламали й не покинули. И черезъ сіхъ-то убогихъ и
невченихъ учениківъ Христовыхъ, черезъ сіхъ-то пе-
рвихъ мучениківъ, віра Християнська розійшлась по всё-
му миру, и просвітилась тоді вже очи многимъ бага-
тимъ и могущимъ, и покидали воні, яко негідь, багат-
ства свої, и возридали обѣ грішній славі своїй, и воз-
любили серцемъ багатство праведне, котрого тля не
бере и злодій не краде, и возлюбили славу праведну,
котріа во віки вічні сияє. И оттоді-то вже Римській
миръ гді Християнство гнати, и всі власті земнії учи-
нились Християнами.

О тъ вона вишча, розумна сила божественна, безъ
котрої усяка інша сила нікчена, отсé вона-то йде,
не маючи впіну, изъ віка въ вікъ, изъ царства въ
царство, вона розширяє по всому миру братерський
союзъ Божої правди, на місто союза хіжої волі и жи-
вотної сили людської. Бо розбері усяке. Прийшовъ
у миръ Христосъ незнаемий, явивъ мірові свою прему-
дростъ, свою правду, убогимъ чоловікомъ ходивъ Вінъ

по землі, не маючи де голову приклонити; умръ безъ слави на кресті изъ розбійниками; Їго апостоли, проповідуючи Їго велику науку, своїми руками хлібъ собі заробляли; перви Християне підъ землею, у катакомбахъ изъ своїми книгами, изъ своїми святими дарами ховались; ловили іхъ поганці якъ звірять и давали на поталу левамъ, тиграмъ, барсамъ, гіенамъ; закручували іхъ живихъ у коноплі, обсмолявали смолою и по ночахъ саді, мовъ факелами, освіщали; слово Християнинъ довго булó великимъ поношеннемъ и лайкою у язичниківъ. Який же то бувъ духъ, що все те відержалъ и надъ тимъ гонительствомъ и мучительствомъ уязвъ гору? Бувъ то духъ премудрости, духъ розуму, духъ страху Божого, котоый воплотивсь на землі черезъ Христá, булá то вишча, розумна, божественная сила, супротивъ котрої не встоїть ніяка інша сила на землі. Не гамовалась вона нічимъ въ серцяхъ скорбящихъ и обремененихъ, котрихъ Христосъ изозвавъ до Себе, яко свою велику сemyю, а росла вгору да вгору, обіймала села и городи и одъ простихъ селянъ піднялася помалу, помалу до царськихъ палатъ и престолівъ. Поти перви Християне терпіли всяку наругу и всякі муки одъ безумнихъ нечестивцівъ, поки знемоглисъ самі мучителі, іхъ убиваючи, роздираючи, шматуючи. Велика булá сила у властей міра сего; отъ же почула, що бореця зъ більшою, зъ несказанною силою духовною, котроа росте одъ пролитої крові, ширитса по світу одъ мучительства и обертає ї на ві що

багатство, власть и славу земную. Смирились передъ нею горді, притихли несити, и кровавий Римський миръ ставъ міромъ Християнськимъ.

Поглянемо жъ, чи щиримъ сърцемъ піддалось усіке Христу и Їго заповідамъ? чи всі могущі зреклись ради Їго своєї влади? чи всі багаті обернули по Їго науці свої сокровища?... Ні! назвавши Християнами, не всі почали живти по-Християнськи: лукавство поискованихъ сердецъ и тутъ пійшло своєю дорогою. Нечестиві люде, принявши Християнство, черезъ Християнство безъ покаяния, не вчинились благими; несити на багатство души палали въ Християнстві тимъ же, що й пурше, огнemъ пекельнимъ; хижий на чуже добро найшовъ тутъ новi спосobi на шарпание беззащитної вдови и сироти; а роспustникъ ходивъ у Християнську церкву, якъ на виставку, визирать собi здобичи. Тілько серця смиренни, тілько души чисти уміли воздвигати храми Християнському Богу, построивши Їму спершу чисту, сияющую храмину у сеbe въ сърці, и одинь тілько Богъ знае тiї подвиги, которими воздвиглась и розширилась праведна віра по всому світу; намъ же явивъ небагато святыхъ подвижникiвъ, щобъ не лежали позадъ настъ минувшиi вiki тёмною ніччию, щобъ сияли намъ тiї святi имена, яко зори на небi. Може, той, що стоявъ у порога въ першому Християнському храмi, не сміючи у мизерній своїй одежi насередъ церкви виступити, учинивъ бiльший подвигъ

своёю убóгою жéртвою на Бóжий храмъ, давши мідяка трудовóго, аніжъ дúки и багатирі, спинувши незаробленимъ золотомъ; може, ёго тíхе слóво про Бóжу прáду міжъ своїми браттями пахарýми більшъ вíзвало дíлателей на нíву Господню, на Евángельскі подвиги, аніжъ філосóфські велеглásні розмóви и витíйства; може, въ ёго душі сиявъ Гóсподу Бóгу храмъ, крачий надъ усі велеліпні храмы рукотвóрни. Не великомъ бо, не могúщимъ, не багатимъ, не премúдримъ и щасли́вимъ мýра сего одкрýлось Бóжее цárство и Бóжа прáда: одкрýлось цárство Бóже и прáва Ёго найпérше людямъ убóгимъ, найпérше дúшамъ скорбáющимъ, найпérше труждающимся и обременéннимъ; поміжъ нýми розширилась наўка Христóва; іхъ мýками, іхъ кróвью вонá укрíшилась и возросла по всёму мýру. Якъ ходивъ Христóсь по землі, то сказáвъ своéму апóстолові, простому рибалці Петróvi, твердому вíрою, яко камень: «Петró! ты есý камень, и на сёму каменю созíжду я Цéркву Мою, и ввесь адъ, рýнувшись изъ ворітъ своіхъ, не одоліє ії.» (1) Такъ же й стáлось. Підкопáвсь дíяволъ підъ усяку твердіню, и не однú святиню на землі зумівъ засморóдить смóродомъ грíхівъ людськихъ; не —

(1) Треба знати, что въ дрévníхъ людéй надъ ворітъмъ городськýми були бáшти зъ вóінами и ворота було найкрайше місто въ городі; тýмъ-то одоліть ворота було все одно, що добутъ города. Тимъ и въ словáхъ Христóвихъ *вратá áдови* значать — уся пекéльна сýла.

зворухнувъ тілько твердіні чистихъ душъ Християнськихъ, тілько туди не виєть своєї зарази; и оттамъ-то Церква Христова воздвиглась на такий тврдій вірі, якъ була Петроva, и що-дні вона ширитца, и що-дні више йде вгору, що-дні въ нову ліпоту облекаєтца. Тымъ-то говорить чистимъ душамъ апостолъ Павель: »Хиба не знаєте, що ви храми естѣ и духъ Божий живе въ васъ?« Дорога передъ Господомъ ся нерукотворная будова; видно, дорога и велеліпна; видно, молитва чистихъ душъ угдна, яко кадило, передъ Богомъ; видно, одинъ щирій поглядъ на небо, одно воздіянне до Бога рукі одъ серця въ печалі, або въ щасті, все рівно для Єго, що жертва вечерня; видно, такъ воно й есть, коли Христось двомъ або тромъ, хто зайдетца докуши во імя Єго, обітовавъ буть посередь іхъ. Такъ не въ високості мурівъ, не въ коштівності будови, не въ золоті верхівъ и крестівъ вбачае Христось Церкву Свою, не для дорогого фимиаму пришикае Вінь зъ неба на синій чоловічі. Любить Вінь красоту Дому Свого, любить місто селення слави Свої, а ще більшь любить церкву нерукотвореную, которую созидають Єму праведники слезами и молитвами. Тиха розмова двохъ душъ непорочнихъ, котрі подвизаються вкуші о імені Єго, становить Єму храмъ на всякому місті; и, може, тамъ, де немаї церкви, де тілько батько синові переказує волю Господню и, читайчи святé письмо, буде въ єго душі нерукотворену церкву Христову; може, тамъ, де спасений чоловікъ приходить съ підмогою або пора-

дою до чоловіка бідолащеного, яко ученикъ Христовъ, —
голоснійше возноситця хвалы Создателю, аніжъ тамъ,
де йграють органи и чарують ухо піснословия, и здаєт-
ся така нерукотворенна церква страшною камяницею
дияволу, підъ котроу ніяка сила не підкопаєтца.

Нохи не народивсь Христосъ, у ветхому завіті,
Божий законъ и обітовання хранивъ народъ Еврейський
середъ гріховної темноти, котораувесь миръ покривала.
Ледашівъ и мизернівъ народъ сей, переходячи за
гріхъ свої изъ кормиги въ кормигу. Якъ же не познавъ
свого Мессії и допустивъ своїмъ архиереямъ и фа-
рисеямъ замучить Їго на кресті, тоді зледашівъ до
конця, и oddавъ їго Господь на наругу и въ огиду усімъ
племенамъ земний; бо вигнали Римляне Евреївъ изъ
Ерусалима и Землі Обітованої и роспорошили по всём-
у світу. Перестали буть Евреї народомъ Божимъ, и
самії книги закону іхъ закрілись передъ ними. Одъ
востокъ и западъ сонця изійшли люде зо всіхъ пле-
менъ до апостолівъ Христовыхъ, которі викладували
законъ по Божому, а не по фарисейському. Тымъ-то
їй стало теперъ усяке племя народомъ Божимъ, аби ві-
ровало въ Сина Їго и жило въ благому законі Їго. Хри-
стосъ прийшовъ на землю, щобъ усімъ народамъ зарів-
но одкріть благодать и истину, и одкровенне Боже дає
зрозуміти теперъ младенцямъ, що поперше було утаено
одъ премудрихъ и розумнихъ. Отъ же наче ріки води
живої розливсь по всому світу законъ Християнської

правди, и всяке, хто живе въ сёму законі, приходить изъ сили въ силу. Книги закону теперъ ужé не въ одніхъ книжниківъ; передъ усякою душою вони розгорнути, и огненними словами сияе въ нихъ правда Господня. Путь и истина всякому теперъ показані черезъ Христову Церкву, у котрой світъ Христовъ усіхъ освіща!

Оть при сёму-то світі й відно, на що Господь допускає возвигацись великимъ царствамъ, обіймати неоглядні землі, підгортати підъ сїбе нещисленні народи, величаться славою по всёму світу, а потімъ падать, якъ упавъ дре́вле Вавилонъ, и нікнуть, якъ зникла Ниневія. На тѣ, щобъ не перомъ на папері, не голосомъ въ слухъ уха возвіщаєсь миріві законъ Божої правди, а щобъ єго доходила сама жизнь своїми зусиллями, муками и переворотами. Оце жъ усякий вікъ, умудряючись судьбами царствъ и народівъ чрезъ могущихъ вожаківъ своїхъ, силкується, якъ би єму на правоті стати, якъ би найбільшу лічбу людей задоволити, якъ би людське племя одухотворити и до подобия Божого підніти. Нема бо іншої задачі роду людському, опрічь тої, щобъ булó все по волі Божій на землі, яко и на небесі. А воля Божа: *возлюби ближнєго, яко самъ себе.* Отъ же, котрое племя не знає, або не хоче зрозуміти сїї волі, тому багато ще злігоднівъ терпіти; котрое жъ ближче підойшло до сїї цілі, те вже самою любовью Християнською кріпне и берє розумомъ верхъ надъ іншими. Всому жъ тому по-

рядку шéредъ ведé Богочоловікъ у Евáнгелиї. Хто слу́
хае гла́су Ёго, той прискоряе собою рóду людському
грядущий вíкъ свíту, прáви и вóлі; хто жъ недбáлимъ
úхомъ и холóднимъ сérцемъ приймае святíi, спаситель-
ниi словесá Христóви, той отдалé щáсте братíi своíхъ
и придержуе іхъ самýмъ собою у темнотí, у безпráвы
и въ невóлі. Оце же то й давъ намъ Христóсъ велику
зáповíдь у Евáнгелиї: '*Аще преbудете во Словеси
Моémъ, во истину, ученици моi будете, и урозум-
ите истину, и истина свободитъ васъ!*'

Іисусъ Христосъ на Тайній Вечері.

КОРОТЕНЬКА СВЯЩЕННАЯ ИСТОРИЯ.

Тутъ коротко все те оповідано, що намъ передалі Пророки и Апостоли про Божий миръ, почавши одъ пе́рвого чоловіка Адáма. Добре той зробить, хто се все на память вичить, а чого тутъ немá, те ёму до готового приложитця одъ розмови зъ благочестивими людьми и одъ читання розумнихъ книгъ.

семогущимъ еднимъ слóвомъ Своімъ сотворівъ Богъ нéбо и зéмлю. Шість день творівъ Господь миръ зо всіми трáвами, деревами, птицями, рíбами, гáдами, звірями, скóтомъ и чоловíкомъ, а въ сéмий день опочівъ Господь одъ усіхъ дíль своїхъ. Пе́рвий чоловíкъ звавсь Адáмъ, а пе́рва жéнщина 'Евва. Жили вонí въ земному раю, не знаючи ні болізни, ні смéрти, жили свято, безъ гріха.

озвóливъ Богъ Адáму и 'Евві істи всяку садовину, тілько зъ одногó дéрева не дозвóливъ імъ істи. А дияволъ спокусíвъ 'Евву попрóbовать съ тогó дёрева, а 'Евва спокусíла Адáма. За се Богъ вýгнавъ іхъ изъ раю, а черезъ іхъ гріхъ, розумъ іхъ и сérце перестали вже буть чýстими и святýми, тіло почало дознавасть болізнь, а на остáтокъ мýсили вонý повмірати. Сей гріхъ зовéтця *первородний гріхъ* и переходитъ вінъ на всякого чоловіка одъ пéрвихъ нашихъ праотцівъ. Умилосéрдився жъ Господь надъ людськýмъ рóдомъ и обітовáвъ тоді жъ Адáму и 'Евві послать на зéмлю Спасителя, котóрий вýкупить насъ одъ первородного гріха и одъ вíчної смéрти.

ри синý булó уАдáма: Кáінь, 'Авель и Сиөль. Заразъ и показáлось, що люде одъ грішного чоловіка пíйшли, бо Кáінь зненавíдівъ и вбивъ бráта свого 'Авеля. Одъ Кáі-

на пійшлі лóде, котóрі Бóга забúли, а одъ мénшого ёго бráта, Сíøа, пійшлі такíі, котóрі памятáли Адáмову наўку про Бóга и Ёго вóлю. Навпóслі и Сíøове плéме перемішалось изъ Кáиновимъ, перевернúлось и са-мо въ нечестíву жизнь, и осталась однá тóлько Богобоязлýва семья на свítі, а отéць тóї семы звáвся Ной.

Господь, вбачаючи по всёмú світу беззакónия, наслáвъ на зéмлю великий потóпъ. Поняла водá всю зéмлю; погíбли всі лóде. Тóлько одному прáведному Ною зъ ёго семьею повелівъ Господь передъ потóпомъ збудовáть собі велике судно, ковчéгъ, и взять у ковчéгъ запáсу и всякої птиці, всякого зvіря и скóту по pári. Якъ погíбло все въ воді, тогді водá спáла; Ної вийшовъ на сúшу и почáвъ жить на ввесь світъ одинь изъ своéю семьею, хвáлячи Бóга.

Позордíлись изноў одъ Ної лóде и розíйшлись по всій землі, и не всі памятáли

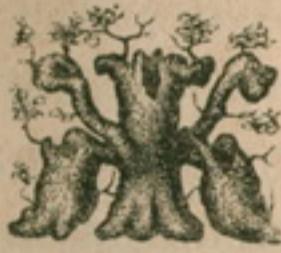
Нóеву наўку про Бóга и закónъ Ёго; багáто людéй почалý жить по грішному своéму рóзуму ѹ сérцю, а не по Бóжíй прáвді. Бáчить тодí Госпóдь, що миръ у грíхáхъ изнóвъ погибáе, вýбрavъ мíжъ людьмí прáведного чоловíка Авраáма и повелíвъ ёму зъ своíми домочáдцями и худóбою перейти въ далéку, незнакóму зéмлю. Усíо ту зéмлю обіщáвъ Богъ oddа́ть ёго потóмкамъ и зъ ёго рóду яви́ть Спасítеля míровí, абы Авраáмове плéме Бóжу прáвdu изъ рóду въ рíдъ перекáзувало.

Авраáма бувъ такíй же Богобоязлíвий синъ Исаákъ; у Исаáка такíй же прáведний синъ Iáковъ. Сей назvávscь Изráílemъ и пошлó одъ ёго все плéме Еврéйське зváтця Израíльтянами. Дванáдцять синíвъ давъ Богъ Iáкову, да не всí vдали́сь у отця. Позавíдовали братí мénшому бráту Ióсифу, що отéць любить ёго бíльшъ за всíхъ, и продали въ Егíпетъ купця́мъ, а отцó сказáли, що хíжий зvíръ ёго зzívъ у полі.

лакавъ Іаковъ на старості літь за Іосифомъ, а Іосифу тимъ часомъ Богъ помагавъ на чужині. Продали ёго купці въ Егіпті великому пану, котрої служивъ близько коло царя. Показавъ Іосифъ великий розумъ у своїй неволі, що довідавсь про ёго й самъ царь, и взявъ до сéбе, и зробивъ ёго великимъ царедвóрцемъ и правителемъ. Ажъ ось, за гріхъ людські не стало ставати хліба въ тому краї, де жили брати Іосифови, и прийшли вони въ Егіпетъ хліба куповати, и познáвъ іхъ Іосифъ, и перезвáвъ усіхъ изъ старимъ отцемъ до сéбе.

или діти и потомки Іаковови дово-
го въ Егіпті въ достаткахъ, и розродилось
велике плéме, що почали бояться іхъ самі
Египтяне, щобъ усімъ краемъ Евреї не за-
владали. Почали Египтяне тоді Евреївъ ті-
снити. Що нóвий царь у Егіпті, то нóві
роботи її податі на іхъ накладувавъ. Дове-

лі Египтяне Израїльтянъ до упáдку; прий-
шлóсь погибáти Бóжому нарóдові. Ажъ ось
озвáвсь міжъ нимъ, по вóлі Бóжíй, прорóкъ
Моисéй, и вели́кимъ рóзумомъ, и Бóжою сý-
лою, котóра ёму далáсь, вíзволивъ нарóдъ
свíй изъ-пíдъ кormíги Егíпетської. Отъ съ
того-то часу почалí що-гóду прáзновать
пáсху, а звáлось пáсхою ягнá, котóре іли Из-
раїльтяне передъ вíходомъ изъ Егíпта. (¹)

íсвободившиcь одъ мучíтеля Фа-
раона Егíпетского, пíйшли Еврéi въ зé-
млю Ханаáнскую, котóру обíтовávъ Го-
спóдъ потóмкамъ Авраáмовимъ. Погнáвсь
Фараónъ за нýми, щобъ завернúть у Егí-
петь; а Моисéй провівъ свíй нарóдъ черезъ
móре, якъ по сúші: сýла Бóжа ёму помагáла;
Фараónъ же, кíнувшись слíдомъ, потонúвъ

(¹) Мстючí Египтянамъ за Свíй нарóдъ, Бóгъ послáвъ 'Ан-
гела умертвítи всíхъ перворóднихъ чадъ по Егíпту. Ев-
réi жъ, готóющи собí на остатню трапéзу ягнá, позначíли
свої двéри ягнáчою кróвью. 'Ангель-истребíтель минávъ
познáченідвéри, а по-Еврéйски минávъ говорíлось пасáхъ,
одъ тóго назвáлась пáсха.

у морі зо всімъ своімъ військомъ. Отсé жъ
чáсто въ цéркві воспівають, якъ Госпóдь
конý и всáдника ввéрже въ мóре Чéрмное
(Червóне). Такóю пíснею прослáвивъ Мои-
сéй Бóга за спасéние нарóду Ёго одъ ярмá
Егíпетського.

ъ пятидесятий день давъ Госпóдь
своéму нарóдові черезъ Моисéя зáповіді на
Синáйській горі середъ грóму и блискавíці.
Сí дéсять зáповідей одъ Еврéївъ, черезъ
Христá, перейшлí й до насъ Христиáнь.
Самí жъ Еврéї, осквернíвшись душéю въ
Егíпетській невóлі, не разъ переступáли іхъ,
творíли юдольскиi жéртви и прогнівляли Гó-
спода. Тимъ Госпóдь сорóкъ лíтъ не допу-
скáвъ іхъ до обітóваної землі, котóра текла
мéдомъ и молокомъ, а водíвъ по каменястíй
пустíні, підъ рукóю прорóка Моисéя и брата
ёго, Аарóна. Якъ жé перемéрли старíi люде,
котóрі буlí прихильníйші до Егíпетськихъ
звичáївъ, нíжъ до чýстої Моисéевої наўки,
тогдí допустíвъ Госпóдь Изráїля опановáти
зéмлю обітóвану.

врѣі, живучій въ землі обітovanій, були пе́рше підъ рукою суддій изъ найрозумнійшихъ и поважнихъ старицівъ своіхъ; якъ же почали и тутъ псоватись и перестали слухать своіхъ властей громадськихъ, то Богъ повелівъ пророку Самуїлу поставить надъ ними царя. Пе́рвимъ царемъ у нихъ бувъ Сауль. Не гараждъ правивъ вінь народомъ, побивали Израїля на войні сусіде. Тоді прославивсь міжъ народомъ юноша Давидъ. Простого селянина бувъ вінь синъ, игравъ на гусляхъ и складувавъ самъ пророчі псалмі, а на войні бувъ пе́рвий воїнъ. Сёгó пророкъ Самуїль, по волі Божій, поставивъ царемъ надъ Израїлемъ.

Давидъ бувъ царь богодухновенний, въ псалмахъ своіхъ пророковавъ вінь ми́рові про Спасителя Іисуса Христá и восхвалявъ діла Божі и чудеса Їго. Сії псалмі всі вкупі зовутся Псалтирёмъ и читаються въ

нашій Християнській церкві найчастійше. Пóслі Давíда царювáвъ синъ ёго, прему́дрий Соломонъ. Сей збудовáвъ великий храмъ йстинному Бóгу въ Іерусалíмі на Сионській горі и написáвъ мудрі прýтчи, ко́торі дойшли до нась у Бíблиі.

Пóслі Соломона, цárство ёго ро́спа́лось на́двоє, бо въ ёго сýна одбýвъ більшу полови́ну Іеровоамъ. Сей цárствовавъ у гóроді Самарíї, и цárство ёго називáлось Израíльскимъ, а цárство Соломонового сýна звáлось Іудéйскимъ. (¹) Въ Іудéйському цárстві держáлась чýста віра въ едíного йс-тиного Бóга; Самаряне жъ одщепíлись одъ чýстої вíри; за се іхъ не злобíли Іудéї, а пóслі цурáлись іхъ, яко нечýстихъ, и въ за-кóні своїму постáвили — до нихъ не при-торка́тись. Вбачаючи Госпóдь погибель на-róду Свого, посила́въ почаству прорóківъ,

(¹) Все плéмя Еврéйське дíмилось на колíна, и всяке колíно йшло одъ Іáковового сýна. Отъ же при Соломоновому сýну осталось тілько два колíна, Іудине и Вениамíнове: тимъ и цárство звáлось Іудéйскимъ.

котóрі говорíли дúхомъ Бóжимъ и нарóдъ удéржува и одъ грíхíвъ, пророкуючи вели́кі біди и обітúючи Спасýтеля мýрові, котóрий приýде на зéмлю спастí миръ Своімъ слóвомъ и Своими мýками.

И е слúхали прорóківъ ні Іудéі, ні Самаряне чи Израильяне; враждовáли міжъ сéбе, дíлlyсь самý на сéбе, забувáли Бóга, нíкчéмніли въ грíхáхъ и роскóшахъ. За те Госпóдь попустíвъ іхъ підъ кормýгу — однихъ Ассирийському, а другихъ Вавилóнському народові. Оттодí-то восплáкали Евréі на рíкáхъ Вавилóнськихъ, споминаючи про свíй Іерусалíмъ и святú гору Сионъ, и печáль не однú дúшу вернúла до чýстої вíри въ едíного Бóга. Продéржавши іхъ Богъ підъ чужозéмною кормýгою, давъ імъ ищé разъ вернúтьця въ прéдкíвську зéмлю; тілько жъ не попráвились ужé Іудéі, не зду́жали стояти супротíвъ могúщихъ сусідъ; тимъ часомъ вýросла сýла Рýмська и під-горнúла підъ сéбе всю Іудéю и Самаря́нську зéмлю.

ідъ Рымською кормигою праививъ Іудеями царь Иродъ и при сёму-то царі прийшовъ у миръ Спаситель. Не булó вже снаги въ народу Божого держати чисту віру; ужé бо всі почали мудрствовать по-идолопоклонськи и, читáючи въ пророчихъ книгахъ про Христá, толковали людямъ, що Вінъ прийде для того, щобъ усіхъ народа въ підгорнуть підъ Іудейське іго, и що тогді Іудеї житимуть у багатстві, роскошахъ и веселостяхъ. Мало осталось такихъ, котóрі розуміли, що Христосъ прийде звать людей у небесне царство, а не въ земнє. Тýмъ-то, запобігаючи всемирної погибелі, змíловавсь Богъ надъ людьми и послáвъ на землю Спасителя.

исусъ Христосъ родивсь одъ непорочної Діви Марії. Духъ Святій найшовъ на Марію — и стала вона Богоматерью; одъ неї бо родивсь Самъ Богъ, ставши для на-

шого спасéния такимъ якъ ми чоловíкомъ, опрічъ гріха. Дойшóвши пóвного зробсту, вийшовъ Христóсь у пустýню, въ котóрій живъ прорóкъ Іоáннъ. Сей Іоáннъ звавъ людéй до покаяния, и хто кáявсь, тихъ крестíвъ у воді рíкý Іордáна. Прийшóвъ до Ёго Іисúсъ Христóсь и повелівъ Себé тáко жъ крестíти, покáзуючи людямъ святú силу крещéния. Тутъ зíйшовъ зъ нéба на Ёго Духъ Святýй передъ усíми людьмí, якъ гóлубъ, а Богъ Отéць давъ гласть изъ нéба и назвáвъ Христá Своímъ *Сыномъ возлюбленнимъ.*

зъ пустýні вийшовъ Христóсь на проповíнь и вýбрavъ собі изъ прóстихъ и висóкихъ душéю людéй дванáдцять чоловíкъ учениківъ, або Апóстолівъ. Навчáючи миръ прáвди Бóжої, одкривávъ Апóстоламъ Своімъ всі тáйни Бóжої благодáти и посилявъ іхъ мíжъ нечестíвихъ людéй, яко овéць мíжъ вовкí. Знавъ бо Христóсь, що пídnímutця на Ёго лукáві люде за Ёго прáведну науку, и осудять Ёго, яко злочýнця,

и заму́чать Ёго, и въ третій день Вінъ воскресне. Пророковавъ Вінъ Свою смерть и воскресение ученикамъ Своимъ, навчаячи ѹихъ не бояться гонительства людського, ні мукъ за Божу правду.

Борогами Христовими були найбільше книжники (учителі закона) и фарисеї, котрі виповняли законъ передъ людьми, а въ серці були лукаві и тайно одъ людей грішили всякими гріхами. Вони давноб вже покушались убить Христя, да боялись народа, котрой ходивъ слідомъ за Христомъ, слухаючи Ёго науку. Тутъ одинъ изъ учениківъ Христовихъ Іуда Искаріотський польстивсь на ѹихъ гроши и объявивъ де вхопитъ уночі Христя, якъ вийде Вінъ одинъ у глухе місто на молитву.

Христось зновъ, що прийшовъ часъ пострадати Ёму за ввесь миръ, и на останній Тайній Вечері благословивъ и розломивъ

хлібъ, пода́въ Своімъ ученикамъ и сказа́въ:
Пріимите, ядите: сие есть тело Мое, еже за вы ломимое, во оставленіе гръховъ! Пóслі взя́въ ча́шу зъ виномъ, восхвали́въ Бóга и сказа́въ: *Пийте отъ неї всі: сій бо есть кровь Моя Но́ваго Завъта, яже за вы и за многія изливáема, во оставленіе гръховъ!* Сíми словáми установи́въ Спаси́тель таинство святого причащéния и на місто Вéтхого Завіту Бóжого про Спаси́теля давъ Но́вий Завіть Бóжий людямъ, що мúками Спаси́теля всяка вірна Ёму душá спасéтця.

Послі Тайної Вечéри вийшовъ Христóсь у садъ на молýтву. Тутъ Іуда привівъ на Ёго оружний нарódъ одъ книжниківъ, фарисе́івъ и архиерéівъ Іудéйськихъ; взялý Ёго и повелí на судъ до найстáршого архиерéя Каіáфи, а одъ ёго до Пилáта, Рýмского намістника; осудíли Ёго неповíнно на смерть, мúчили, згнущáлись и роспялý на кресті, яко бунтовника нарóднёго.

къ умérъ Христóсь на кресті, тіло
Ёгó положíли Богобоязлýві люде въ гробъ;
а ворогý Христóви, знáвши, по прорóчимъ
кнýгамъ и по Ёгó Самóго слóву, що трéба
Ёму воскрéснуть изъ мéртвихъ, пристáвили
до грóбу сторóжу. И воскрéсъ Іисúсь Хри-
стóсь въ трéтій день по Писáнию, и явíвсь
ученикамъ Своімъ, и сóрокъ днівъ оставáвсь
ищé зъ нýми на землі, навчáючи іхъ, якъ
проповідать мýрові Евáнгелие прáвди Бó-
жої; послі тóго вознісся съ пречíстимъ Сво-
імъ тіломъ на нéбо, обішáвши Апóстоламъ
бути неодлúчно съ цéрквою Своéю и зо вся-
кою вíрною Ёму душéю до конця свíту.

Іудéівъ бувъ шо-róку прázникъ
Пятидесятниця, напáмять тогó дня, якъ давъ
імъ Богъ заповіді черезъ Моисéя. Въ той
сáмий день зíйшóвъ на Апóстолівъ Духъ
Святýй, и просвітíвсь іхъ рóзумъ, и одкрý-
лась імъ всяка тáйна въ Писáнні Святому,

и почалъ воні говоритьъ усякими язиками,
и пішлі послі сего чуда по всіхъ земляхъ
проповідати Евангелие правди Божої на
всіхъ язикахъ и, бувши спершу простири
невченими людьми, перемоглі своєю наукою
премудрихъ и розумнихъ по всому миру.
И до нашого часу іде Апостольска наука
черезъ православну Церкву, и всяка вірна душа єю спасається.

КОРОТКА НАУКА ХРИСТИЯНСЬКОЇ ВІРИ.

Вопроcъ. Чого ти називаesся Християнъ?

Одвітъ. Того, що вірую въ Господа нашого Іисуса Христя и живу по Святому Закону Ёго.

Вопр. Чому навчае тебе православна Християнська віра?

Одв. Навчае всякої правди и всякого добра.

Вопр. Де тобі показана ся благодатная наука?

Одв. Въ Святому Письмі.

Вопр. Шо називаєтся Святымъ Письмомъ?

Одв. Святымъ Письмомъ, або Священнымъ Писаниемъ, називаються усі Пророчі и Апостольскиі книги.

Вопроcъ. А кóротко де тобí все те покá-
зано?

Одв. У Сýмволі Віри правослáвної, у Мo-
лýтві Госпóдній и въ Зáповідяхъ Бóжихъ.

Вопр. Щó називаеtця Сýмволомъ Віри?

Одв. Називаеtця Сýмволомъ Віри корóт-
ка наука віри правослáвної.

Вопр. Якъ читáетця Сýмволъ Віри?

Одв. Върную во едýнаго Бóга Отцá, вседер-
жýтеля, Творцá нéбу и землý, вýдимымъ
же всëмъ и невýдимымъ. И во едýнаго Гó-
спода Іисýса Христá, Сына Бóжія, едýно-
роднаго, 'Иже отъ Отцá рождéннаго прéжде
всëхъ въкъ: Свѣта отъ Свѣта, Бóга юстинна
отъ Бóга юстинна, рождéнна, не сотворéн-
на, единосúщна Отцú, 'Имже вся быша.
Нáсь ráди человѣкъ, и нáшего ráди спа-
сéнія сшéдшаго съ небéсъ, и воплотýвша-
гося отъ Дúха Святá и Маріи Дѣвы, и воче-
ловѣчшася. Распýтаго же за ны при Понтíй-
стѣмъ Пілáтъ, и страдáвша, и погребéнна.
И воскрéшаго въ трéтій день, по писáні-
емъ. И возшéдшаго на небесá, и сѣдяща
одеснýю Отцá. И пáки грядúщаго со слá-
вою судýти живымъ и мéртвымъ, Егóже
цárствію не бúдетъ концá. И въ Дúха Свя-

таго, Господа животворящаго, 'Иже отъ Отца исходящаго, 'Иже со Отцемъ и Сыномъ спокланяема и славима, глаголавшаго Пророки. Во едину, святую, Соборную и Апостольскую Церковь. Исповедую едино крещение, во оставленіе греховъ. Чаяю воскресенія мертвыхъ: И жизни будущаго века, аминь.

Вопр. Яка наука дається тобі въ Символі віри?

Одв. Наука про единого Бога, славимого въ Святій Троїці; потімъ наука про Божу Церкву и її Таинства; а далі про воскресеніе мертвихъ и жизнь вічную.

Вопр. Якъ учить Символъ Віри про Бога, славимого въ Святій Троїці?

Одв. Учить, что Богъ есть единъ, тілько въ трохъ Личинахъ, або Особахъ: Богъ Отецъ, Богъ Синъ, Богъ Духъ Святый. Не три Боги, а одинъ Богъ, и другого Бога нема ні на землі, ні на небі. Учить тако же, что Богъ, сотворивши все, що ми очима вбачаемъ и розумомъ досягаємъ, усімъ владіє и править по своїй волі.

Вопр. Якъ учить Символъ Віри про друге Лице, або Особу Святій Троїці?

Одвітъ. Учить, що друге Лицé Святої Троїці есть Богъ Синъ, единородний Синъ Бóжий, Господь и Спаситель нашъ Іисусъ Христосъ. Не есть Іисусъ Христосъ дру́гий Богъ, а той же самий Богъ, что и Богъ Отéць. Такъ якъ світъ, который сияе одъ світа, не есть дру́гий світъ, а той же самий, одъ котóрого вінъ сияе; такъ и Іисусъ Христосъ родивсь напередъ всіхъ вікъ одъ істинного Бóга, а не сотворенъ, и самъ есть той же істинний Богъ. Учить та́ко жъ Сíмволъ Віри, що Синъ Бóжий Іисусъ Христосъ, змíловавшись надъ на́ми, зійшовъ зъ неба на зéмлю, родивсь одъ непорочної Діви Марії такімъ якъ ми чоловíкомъ, opríč гріха, найтиемъ Святого Духа, показавъ людямъ слóвомъ и дíломъ Бóжу вóлю и прáву, принявъ за свою науку одъ нечестíвихъ всякі мúки, умérъ на кресті, — все для того, щобъ умилосéрдить за насъ Бóга Отця и спастí насъ одъ перворóдного гріха и одъ усіхъ іншихъ гріхівъ; умérши жъ на кресті, воскрéсь на трéтій день и вознісся съ пречíстимъ Своімъ тіломъ на небо, а послі зновъ прийде ужé со слáвою на зéмлю судíти всіхъ людéй, живихъ и мéртвихъ.

Вопроcъ. Якъ учить Символъ Віри про трéте Лицé Святóї Трóиці?

Отв. Духъ Святый есть той же Богъ, что Отéць и Синъ. Одъ Бóга Отця родíвсь Богъ Синъ, яко світъ одъ світа, и одъ Бóга Отця исходить Духъ Святый, яко світъ одъ світа. Святому Духові покланяємось тákъ, якъ и Бóгу Отцю и Бóгу Сíну, и та жъ сáма Ёму одъ нась честь и слáва; Святый Духъ всегда глагóлавъ до людéй черезъ Прорóківъ и Апóстолівъ.

Вопр. Якъ учить Символъ Віри про Бóжу Цéрковъ?

Отв. Учить, что Бóжа Цéрковъ есть едíна, что Бóжа Цéрковъ есть Собóрная и Апóстольская.

Вопр. Чого Бóжа Цéрковъ едíна?

Отв. Того, що главá Цéркви Самъ Господъ нашъ Іисúсъ Христóсь.

Вопр. Чого Бóжа Цéрковъ святá?

Отв. Того, що вона немóжеть у своїй предковічній науці погрішáти, або збива́тись изъ прямої дорóги до цárства небéсного, бо управляется Святýмъ Дúхомъ, и наука ся зложена по Слóву Бóжому на вселéнськихъ

собóрахъ первосвятителями всіхъ Христи-
янськихъ Церквей.

Вопр. Чого Бóжа Цéрковъ Собóрная и
Апóстольская?

Одв. Собóрная тогó, що вонá есть каøолí-
ческая, а каøолíческая знáчить вселéнсь-
кая, бо по всій вселéнній, по всёмú світу
всі йстинно вíруюши лóде всякого врéмя
и всякого нарóду, всі вонí чáда Собóрної
Цéркви; а Апóстольскою зовéтця Бóжа Цéр-
ква тимъ, що одъ самíхъ Апóстолíвъ Хри-
стóвихъ сохраняе вонá изъ рóду въ рíдъ
правослáвну науку и дáри Святóго Дúха.

Вопр. Якъ Бóжа Цéрква сохраняе изъ
рóду въ рíдъ дáри Святóго Дúха?

Одв. Господь Іисусъ Христóсь вýбрavъ
дванáдцять Апóстолíвъ и послáвъ імъ зъ
нéба Дúха Святóго. Апóстоли проповíдали
Евáнгелие по всёмú світу и всюди становí-
ли священноначáлие, поставляючи духóв-
нихъ пáстирей; поставляли жъ вонí ду-
хóвнихъ пáстирей на свящéнство, возла-
гáючи на голову імъ rúки свої, а черезъ се
рукоположéнне сходивъ на пáстирей невý-
димо Духъ Святýй, такъ якъ и на самíхъ

Апóстолівъ вýдимо послі Христóвого воз-
несéния. Святýй Духъ даровáвъ рукополó-
женнымъ духóвнимъ пáстирямъ сíлу и рó-
зумъ совершати Тáинства Церкóвні і на-
ставляти людéй вíри. Съ тогó врéмя стáр-
ши священнослужíтелі чи архіерéі Бóжіі
до нáшого ча́су рукополагáють свящéнни-
ківъ и передавáють імъ дáри Святóго Дúха,
и бúдуть передавáти до конця свíту.

Вопр. Скілько Церкóвнихъ Тáинствъ?

Одв.. Сімъ: Крещéние, Миропомáзание,
Причащéние, Покаяние, Свящéнство,
Бракъ и Елеосвящење.

Вопр. Щó такé Крещéние?

Одв. Крещéние есть Тáинство, въ котó-
рому вíруючий окунаётся три рази въ воді
во юмъ Отця, и Сíна, и Святóго Дúха, и
сімъ Тáинствомъ очищаётся одъ перворóд-
ного и всіхъ своїхъ гріхівъ, нарождаётся
вновъ для жíзни святóї, Богоугóдної и прий-
маётся въ братство Святóї Цéркви. Цéр-
ква бо всімъ намъ духóвна мати, и ми по
Цéркві всі—едíне братство Християнське.

Вопр. Щó такé Миропомáзание?

Отв. Миропомáзание есть Тáинство, въ
котóрому помáзуются при Крещéнї ча́сті

тіла и черезъ се Тайнство сходять на крещёного дари Святого Духа.

Вопр. Що такé Причащение?

Одв. Причащение есть Тайнство, въ котóрому Християнинъ вкушáе, въ вíді хліба и вина, само́го Тіла и Крови Христової, во оставле́ние гріхівъ и въ жизнь вічнюю.

Вопр. Що такé Покаяние?

Одв. Покаяние есть Тайнство, въ котóрому Християнинъ, возжадавши исправить свою жизнь, каётся передъ Свяще́нникомъ у гріхахъ своіхъ, и Богъ черезъ Свого Служителя одпускае ёму гріхъ.

Вопр. Що такé Свяще́нство?

Одв. Свяще́нство есть Тайнство, въ котóрому Духъ Святый, черезъ Архиерейське рукоположе́ниe, поставляе достойно вýбраного Свяще́нника совершасть Тайнства и наставлять людéй закону Бóжому.

Вопр. Що такé Бракъ?

Одв. Бракъ есть Тайнство, котóримъ же-ніхъ и невіста, по добрій волі, сочетаются въ однú пару, благословéниемъ Цéркви, для чистого сожития и благословéнного рожде́ния и воспитáния дітей.

Вопр. Що такé Елеосвящењие?

Одв. Елеосвящењие або Маслосвятие есть Тáинство, въ которому болѧщого тяжкимъ недугомъ пома́зуютъ освящењнимъ елеемъ, молятца объ ёго исцілениї, и Богъ прощае ёму гріхі ради усерднихъ молитовъ ёго и покаяния.

Вопр. Якъ учить Сýмволъ Віри про воскресение мертвихъ и про бу́дущую жизнь?

Одв. Учить, что всі померши лóде колись воскрéснутъ изъ своімъ тіломъ, и вже тоді тіло іхъ буде нетлінне и нерозрушíме, и не буде конця блаженству добрахъ людéй и мукамъ лóдей нечестíвихъ.

Вопр. Якъ можеть чоловікъ зробитьца добромъ?

Одв. Черезъ благодать, чи то спасительную силу Бóжу, которую ми получаемъ одъ Бóга по нашій вірі молитвою.

Вопр. Яка молитва найлúчча изъ усіхъ молитовъ?

Одв. Та, котрою Самъ Госпóдь нашъ Іисусъ Христóсь учивъ Апóстолівъ.

Вопр. Якъ читáетца Молитва Госпóдня?

Одв. Отче нашъ, Иже еси на небесъхъ: да святíтся імя Твоé, да прíйдетъ цárствіе

Твоé: да бúдетъ вóля Твойя, яко на небесí и на землí. Хлебъ нашъ насущный дажь намъ днесъ, и остави намъ долги наша, яко же и мы оставляемъ должникомъ нашимъ. И не введи насъ во искушénie, но избáви насъ отъ лукáваго. Яко Твоé есть цárство, и сíла, и слáва, во вѣки, амíнь.

Вопр. Чого ми прóсимъ у Бóга словáми: да святýтся юмъ Твоé?

Одв. Прóсимъ мýрної и любóвної жýзни, бо юмъ Бóже святýтця міжъ наими тýлько мýромъ и любóвью.

Вопр. Чого прóсимъ словáми: да прийдетъ цárствie Твоé?

Одв. Прóсимъ, щобъ воцарýлась Бóжа прáвда на землі, бо ні въ кóму немá прáвиди безъ помýлки, тýлько въ едýному Бóзі.

Вопр. Чого прóсимъ словáми: да бúдетъ вóля Твойя?

Одв. Прóсимъ, щобъ усé на землі робýлось по вóлі Бóжíй, бо вóля Бóжа розумнíйша одъ усякої земної вóлі.

Вопр. Чого прóсимъ словáми: хлебъ нашъ насущный дажь намъ днесъ?

Одв. Прóсимъ, щобъ Богъ тýлько сей день

продéржавъ нась на свíті, а дўмкою про
дáльше врéмя себé не тревóжимъ, не знаю-
чи, щó зъ нáми бúде и надíючись на Гó-
спода.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: *остáви
намъ дóлти нáша?*

Одв. Прóсимъ, щобъ Богъ простíвъ намъ
грíхí нáши, такъ якъ и ми прощаemъ тимъ,
хто виновáть передъ нáми.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: *не введí
насъ во искушénie?*

Одв. Прóсимъ одвернúть одъ насъ такíi
случái, въ котóрихъ тру́дно вберегtись одъ
грíхá.

Вопр. Чогó прóсимъ словáми: *избáви насъ
отъ лукáваго?*

Одв. Прóсимъ избáвить насъ одъ усякого
зла и одъ начáльника всему́ злу, лукáвого
диявола, котóрий есть нашъ найлютíйший
вóрогъ, бо помогáе намъ у всякому грíху́,
одъ наймéншого до найстрашнíйшого, и
черезъ грíхъ хóче надъ нáми пановáти.

Вопр. Дé покáзані тобі прáвила Бого-
угóдної жíзни?

Одв. Въ десятý Зáповíдяхъ Бóжихъ.

Вопр. Якъ читáются Бóжі Зáповíді.

*Одв. Пέрва зáповідь: Азъ есмь Госпóдь
Богъ твой, да не бúдуть тебъ бóзи инíи
ráзвъ Менé.*

*Дрúга зáповідь: Не сотворí себъ кумý-
ра, и всякаго подобíя, елíка на небесíй го-
рѣ, и елíка на землíй нíзу, и елíка въ во-
дахъ и подъ земléю, да не поклóнишися
имъ, ни послúжиши имъ.*

*Тréйтя зáповідь: Не вóзмеши ýмене
Гóспода Бóга твоегó всúе.*

*Четвérта зáповідь: Пóмни день суб-
бóтный, ёже святíти егó: шесть дней дѣ-
лай, и сотворíши (въ нихъ) вся дѣлá твой,
въ день же седмый суббота Гóсподу Бóгу
твоему.*

*Пáята зáповідь: Чти отцá твоегó и ма-
терь твою, да благо ти бúдетъ, и да долго-
лýтенъ бúдеши на землíй.*

Шéста зáповідь: Не убíй.

Сéма зáповідь: Не прелóбы сотворí.

Вóсьма зáповідь: Не уkráди.

*Девáта зáповідь: Не послúшествуй на
дрúга твоегó свидѣтельства лóжна.*

*Десáта зáповідь: Не пожелáй жены ýс-
кренняго твоегó, не пожелáй дóму бlíжняго
твоегó, ни селá егó, ни рабá егó, ни ра-*

быни егó, ни волá егó, ни ослá егó, ни вся-
каго скотá егó, ни всегó, елíка суть ближ-
няго твоегó.

Вопр. Чому навчáе тебé пéрва зáповідь?

Одв. Навчáе знать, почита́ть, боя́ться и
люби́ть едíного тілько Бóга.

Вопр. А якъ трéба почита́ть Святíхъ Бó-
жихъ?

Одв. Не такъ, якъ Самóго Бóга, а тілько
якъ угóдниківъ Бóжихъ, котóрі мóлятця Бó-
гу за наше спасéние; ищé жъ трéба старá-
тись намъ и жить такъ, якъ вонí жили на
свítі, въ незлóби, братолóбні и всякому
добрі.

Вопр. Чому навчáе тебé дру́га зáповідь?

Одв. Навчáе цурáтись ѯдолівъ и не ве-
льть покланя́тись ніякій твáрі такъ, якъ
Бóгу.

Вопр. Якъ трéба чéствовати святíi ико-
ни?

Одв. Тréба іхъ чéствовати, а не боготво-
рýти, затýмъ що иконы на té тілько постáв-
лені, щобъ ми, дíвлячись на іхъ, спомина-
ли дíла Бóжі и угóдниківъ Ёгó, и возноси-
лись умомъ до Бóга и до Святíхъ Бóжихъ.

Вопр. Чому навчáе тебé трéйтia зáповідь?

Одв. Навчáе не призивáть Бóжого ю́мя всу́е, чи то дúрно, а призивáть тілько въ молýтві и въ вели́кому слу́чáі, колí немá ю́ного свидíтеля и застúпника прáви, опрічъ Бóга. Тýмъ-то бóжучись, або присягáючи, трéба призивáть ю́мя Бóже зъ вели́кою ша-пóбою и стрáхомъ.

Вопр. Чомý навчáе тебé четвéрта запо-вíдь?

Одв. Навчáе въ воскрéсні дні и въ праз-никý оставлять усі дíла и робóти, прихóдить у цéркву, а дóма вестí дóбру розmóву, угóдну Гóсподу.

Вопр. Чомý навчáе тебé пята заповíдь?

Одв. Навчáе шановáть и поважáть отця ю́матíръ, а съ тимъ и всякого, кто объ насъ радіе, якъ отéць и ма́ти.

Вопр. Чомý учить тебé шéста заповíдь?

Одв. Учить не убивáть людéй.

Вопр. Чимъ чоловíкъ убивáе чоловíка?

Одв. Убивáе не однýми рукáми, а ю́язи-кóмъ. Хто комý заподіе якé зло, той ужé тимъ зломъ и вбивае чоловíка. Смерть хоть и не скóро прийde, а Богъ зна́тиме, кто вко-ротíвъ чоловíкові вíку обýдою, печáлию, нýждою и всякимъ ю́нишими зломъ. Тýмъ-

то страшно обижати кого бъ ні булó, щобъ не вчинитись Кáіномъ передъ Гóсподомъ.

Вопр. Чому учить тебé сéма зáповідь?

Одв. Учить жýти непорочно зъ другимъ пólомъ, такъ щобъ и себé до грíхá не довóдить и нікóго іншого не спокушати ле-дачими словáми и дíлáми.

Вопр. Чому навчáе тебé вóсьма зáповідь?

Одв. Навчáе не зaimáть нічóго чужóго, и щобъ одъ мéне не булó нікóму ніякóго убýтку чи въ грóшахъ, чи въ худóбі, чи въ пащні, чи въ чомú бъ ні булó, щó не моé, а чужé добро.

Вопр. Чому навчáе тебé девáта зáповідь?

Одв. Навчáе не клеветáть, не говорýть непráвди на другóго, чи то въ свидíтеляхъ, чи то въ донóсі, чи то въ осýді, щобъ я чужóго дíла й слова не зневажáвъ противъ сóвісти моéї.

Вопр. Чому навчáе тебé деся́та зáповідь?

Одв. Навчáе, щобъ я не дивýвсь завý-дливимъ óкомъ на чужé добро, бо одъ зá-висти чоловíкъ, не поберíгшиcь, покýситця и на зло другóму чоловíкові.

— 8 —

тако-буди на добреїхъ ляжетъ синьстро-ст
аковопрѣхъ асероптическій архитектурѣ
Радіеопасъ ѿ бѣзъ атаку чистъ са-
тилієра, азъ омѣцованъ штѣкъ атаку
ходъ онъ южнъ, азъ южнъ атаку
—зъ югъшую

ПОСЛОВИЦІ.

Пословиця живѣ зъ давніхъ давењъ міжъ народаомъ.
Се намъ прѣдківський завіть, якъ трéба світъ розуміти,
якъ міжъ людьми обертались. Чоловікъ одінъ по собі
помиляєтца въ слові и въ мові, скаже не до ладу, зроб-
ить не до розуму. Якъ жé увесь нарідъ устоїтца на
якому розумному да доладнёму слові, то такé слово бude
вже не хибнé. Тýмъ-то, хто хóче піддержать свою річъ,
щобъ більше дáно ії віри, що вона не дурніця, той об-
ираєтца на пословицю, яко на отцевське ѹ прѣдківсь-
ке доброе вýprobоване слово. Отсé жъ на науку всяко-
му печатаемъ и тутъ котóрі країші пословиці.

Богъ — Ба́тько: якъ бude нась держати,
то бude й годовати.

Богъ ба́чить зъ неба, що кому трéба.

Кому Богъ поможе, то все переможе.

Добре братство країше багатства.

Дурень камінь у воду вкине, а десять ро-
зумнихъ не витягне.

Не плюй у колодязь: згодітця напитьця.

Правда не втоне въ воді, не згорить у огні.

Не той козакъ, що поборовъ, а той, що вивернувсь.

Брехнєю світъ прїдешъ, да назадъ не вёрнесся.

Де врода, тамъ и сила.

Не вмірає вікобий, тілько часобий.

Отцева ѹ материна молитва зо дна моря рятує, а проклінъ у каложі топить.

Прóханий шматокъ горло дерé.

За дурною головою нема ногамъ упокою.

Кого Богъ хόче покарати, то пे́рше розумъ одийме.

Лінівий двійчи робить, скупій двійчи тратить.

Чужé переступí, да не займí.

Віори мілко, а посій рідко, — уродитця ділько.

Булó вчýти, якъ у-перекъ подушечки лежа́ло, а вже вподовжъ!

Науки за плечýма не носять.

Не штúка наука, а штúка розумъ.

Розумний молитця, а дурень плаче.

Душі не вбивай — пра́вду виявляй.
Нехáй бúде, якъ кáжуть лóде.
Громáда — великий чоловíкъ!
Пóти стáрець плохий, пóки собáки не
остúплять.

Не той убóгий, що ма́ло мае, а той, що
багáто жадáе.

Хто гóденъ, той не голóденъ.

Трудáща копíйка годúє до вíка.

Хвали чужé, а своé ѹ безъ похвáлокъ
дóбре.

Ледáча та дíвка, що самá себé хвáлить.

Не будь нí гíркíй, нí солóдкíй: будешь
гíркíй — прокленúть, а солóдкíй — прогли-
нúть.

Що буде, те буде, а буде té, що Богъ
дастъ.

АРИӨМЕТИКА.

Наўка Ариөметыка навчáе нась, якъ вестí щотъ або лічбу всякоi вéщи и всякого дíла. Для сёго трéба знать, якъ пíшутся цíфры, котóрими ведéтся щотъ. Пíшутся вони такъ:

Одínъ	1.
Два	2.
Три	3.
Чотýрі	4.
Пять	5.
Шість	6.
Сімъ	7.
Вісімъ	8.
Дéвять.	9.
Дéсять.	10.
Одина́дцять	11.
Дванáдцять	12.
Тринáдцять	13.
Чотирнáдцять	14.

Пятнáдцять	15.
Шістнáдцять	16.
Сімнáдцять	17.
Вісімнáдцять	18.
Дев'ятнáдцять	19.
Двáдцять	20.
Трýдцять	30.
Сóрокъ	40.
Пятьдесáтъ	50.
Шістьдесáтъ	60.
Сімдесáтъ	70.
Вісімдесáтъ	80
Девяносто	90.
Сто	100.
Двíстi	200.
Трýста	300.
Чотýриста	400.
Пять сотъ	500.
Шість сотъ	600.
Сімъ сотъ	700.
Вíсімъ сотъ	800.
Дéвять сотъ	900.
Тýсяча	1000.
Двi тýсячи	2000.
Три тýсячи	3000.
Чотýрi тýсячи	4000.

Пять тýсячъ	5000.
Шість тýсячъ	6000.
Сімъ тýсячъ	7000.
Вісімъ тýсячъ	8000.
Дéвять тýсячъ	9000.
Дéсять тýсячъ	10000.

Одé жъ пéрвиі цíфри: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 зовúтца *одиницями*, потімъ ажъ до 99 зовúтца *десятки*, а далі *сотні* и *тысячи*. Нехáй бúде написане такé число 8952; то одиниці бúдуть стоять на пéрвому місті одъ прáвої руки, и іхъ тутъ 2; десятки на другому, и іхъ тутъ 5; сотні на трéтёму, и іхъ тутъ 9; тысячи на четвéртому, и іхъ тутъ 8. Тимъ и читáетца се число такъ: вісімъ-тысячъ, дéвять-сотъ, пять десятъ, два. Коли жъ пишутца десятки тысячъ, то бúдуть стоять на пátому місті, сотні тысячъ — на шéстому, миліоны — на сémому. Нехáй стоятиме такé число: 2862528. Хто хóче ёго прочитáть, той перелічить цíфри, почáвши одъ прáвої руки. Послідня цíфра 2 бúде сéма по щóту; знáчить вона покáзує, что се не дві сотні, не дві тысячи, а два миліоны. Нíжче миліонівъ стоять сотні тысячъ. Отъ и читáемъ: два миліоны, вісімъ сотъ тысячъ. Нíжче сотень тысячъ стоять десятки тысячъ, а ще нíжче стоять тысячи. Отъ и читáемъ: два миліоны, вісімъ сотъ шість десять дві тысячи. Нíжче тысячу стоять сотні, а тамъ десятки, а нíжче всіхъ одиниці. Отъ и читáемъ: два миліоны, вісімъ сотъ, шість

деся́ть дві тýсячи, пять сотъ двадцать вісімъ. Якъ же котóре місто порóжне, що нема або одиниць, або деся́тківъ, або сотень, чи тýсячъ, то пишетца тамъ 0 и читáючи не вимовляєтца ніякъ. Отъ стоіть 500. На пéрвому місті 0, на дру́гому 0, а на трéтёму 5; трéте жъ місто покáзує сотні,—значить пять сотъ рівно, безъ деся́тківъ и одиниць. Нехáй же стоіть такé число: 20048. На пéрвому місті вісімъ одиниць, на дру́гому чоти́рі деся́тки, значить сорокъ вісімъ, а на трéтёму сотень немá, на четвéртому тýсячъ немá, а на пято-му деся́тківъ тýсячъ два. Отъ и читáєтца: двадцать тýсячъ сорокъ вісімъ.

Навчíвшись писáти и вимовляти чýсла, можна імí робítъ спráви, котóрихъ чоти́рі: *складáнне, óдлíчъ, помножéнне и подíлъ.*

ПÉРВА СПРАВА, СКЛАДÁННЕ.

Склáдуются чýсла такъ. Пишутся одні підъ дру́гими такъ, щобъ одиниці стояли підъ одиницями, деся́тки підъ деся́тками, сотні підъ сотнями, и далі, и далі. Отъ у тéбе на одній нýві уродíло 23 кóпи жýта, на дру́гій 114, на трéтій 52, на четвéртій 240. То й напиши іхъ такъ:

23

114

52

240

Тепéрь пíдчеркнí и склáдуй 3 да 4 бúде 7, да 2 бúде 9, и пишí 9 пíдъ чертóю. Пóтімъ склáдуй такъ десятки: 2 да 1 бúде 3, да 5 бúде 8, да 4 бúде 12; пишí 2 пíдъ десятками, а 1 однесí до сотень и склáдуй изъ нимъ сотнí: 1 да 1 бúде 2, да ще 2 бúде 4; пишí 4 пíдъ сотнями. Отъ и вийде вонó въ тéбе такъ:

$$\begin{array}{r} 23 \\ 114 \\ 52 \\ 240 \\ \hline 429 \end{array}$$

Тепéрь и бáчишъ, що въ тéбе всёго вродíло на чотирóхъ нíвахъ 429 кíпъ.

Абó отъ ти продаéшъ жýто. У пéрвий разъ продáвъ и записáвъ 352 пúди; у другий разъ 800 пудъ; у трéтій 1028 пудъ, у четвéртій 23562 пúди, у пáтій 2241 пудъ, у шéстій 389 пудівъ. Зложí іхъ такъ, якъ покáзано, то й бúдешъ знать, скілько всіхъ пудъ ти вýпродавъ за шéсть разъ. Вýпишемъ іхъ и зложимъ.
(Нулі міняютца при склáдуванні.)

$$\begin{array}{r} 352 \\ 800 \\ 1028 \\ 23562 \\ 2241 \\ 389 \\ \hline 28372 \end{array}$$

Виходить, що ти продавъ 28372 пуди. Оце жъ тій числа, которі складаютца, зовутца *складаємі*, а которе виходить послі складання підъ чертою, зовутца *суммою*.

Отъ ишё задачи:

1526	5621	2638
4200	102	1021
3684	3626	30000
1186	21500	80020
<u>10593</u>	<u>60299</u>	<u>50300</u>
	<u>91148</u>	<u>261</u>
		<u>164240</u>

ДРУГА СПРАВА, ОДЛІЧЬ.

Ся справа робитца тоді, якъ трéба изъ якого числа одличитъ яку чàсть. Отъ у тéбе на рукáхъ 3849 рублівъ, а тобі трéба одлічить, або oddíлить изъ іхъ 1427 рублівъ, то, щобъ узнать, скілько въ тéбе останеться, пиши спервá одно число, а підъ нимъ дру́ге и підчеркній, оттакъ :

3849

1427

Тéперь одлічуй одиниці одъ одиниць — 7 одъ 9 бўде 2 — и пиши підъ одиницями упизу підъ чертою; потімъ десятки — 2 одъ 4 бўде 2 — и пиши підъ чер-

тóю ; дálі сótнí — 4 одъ 8 бúде 4 — и пиши пíдъ сótнями ; а дálі тíсячи — 1 одъ 3 бúде 2 — и пиши вни-
зú . Тодí вíйде въ téбе такъ :

$$\begin{array}{r} 3849 \\ 1427 \\ \hline 2422 \end{array}$$

Отъ и знаешъ , что въ téбе осталось 2422 рублі .

Знáй же , что перве число , одъ котóрого одлíчуешъ , зо-
вéтця зменшáемe ; дру́ге , чи котóре одлíчуешъ , зовéтця
одлíчúемe ; а трéте , что остаётця за одлíччу , зовéтця
остáноокъ .

Чáсто бувáе , что у зменшáемому числу одиниць мén-
шее , нíжъ число одиниць у одлíчúемому , або тóжъ , у
десяткахъ , чи сótняхъ , чи що ; тодí займаютъ одиницю
одъ сусíднéї цíфри зъ лíвóї руки да й одлíчуютъ изъ
двохъ . Отъ такíй прикладъ :

$$\begin{array}{r} 532 \\ 261 \\ \hline \end{array}$$

Тутъ 1 изъ 2 бúде 1 . Отъ и пíдпишемъ пíдчерк-
нúвши :

$$\begin{array}{r} 532 \\ 261 \\ \hline 1 \end{array}$$

Дálі 6 изъ 3 не мóжна одлíчить , бо 3 мénше 6 ; то
займаешъ зъ лíвóго бóку одиницю и вже тодí 6 одъ 13
бúде 7 . Отъ и пíдпишемъ :

532

261

71

Тепéрь осталось 2 изъ 5, а одъ 5 занялъ ми одиницю, то вже 2 изъ 4 бу́де 2. Отъ и підпишемъ:

532

261

271

Отъ ищé задáчи:

63204

32640

30561

40003

42324

27682

82728

35689

47039

ТРЕТЬЯ СПРАВА, ПОМНОЖЕНИЕ.

Ся спра́ва тоді бувáе нýжна, якъ одно й те же самé число, отъ хоть бы 322, трéба булó взять пятьдёсять чи двадцать разъ. Отъ нехáй ти заплатíвъ кому чоти́рі рази по 322 рублівъ, и коли хóчешъ знатъ, скілько всéго ти заплатíвъ, пиши 322, а підъ одиницями пиши 4, и підчеркні, оттакъ:

322

4

Тепéрь помножай на 4 пéрше одиниці, потімъ десятки, потімъ сотні, и підпишуй усáке на своїму місті. Оттакъ: чотирижды 2, або чоти́рі рази 2, або дважди чоти́рі, се все одно бу́де 8, и пиши підъ одиницами.

Изноў дважди 4 буде 8; сю цифру пиши підъ десятками. Далі чотирижды 3, або трижды 4, буде 12; пиши підъ сотнями. Отъ и вийде въ тёбе такъ:

322

4

1288

Теперъ и знаешьъ, что за чотири рази заплативъ ты 1288 рублівъ.

Заміть же, что п'ярве число, кото́ре помножаєтца, зовётца *множиме*; друге число, на кото́ре помножаєтца п'ярве, зовётца *множитель*; а третє число, кото́ре виходить одъ помноження, зовётца *добутокъ*.

Отъ ищё задача:

754

3

2262

Тутъ трижды 4 буде 12; то 2 пишеться, а 1 замічається. Пóслі трижды 5 буде 15, да той 1, що замітивсь, буде 16. Отъ 6 пишеться, а 1 изноў замічається. Далі трижды 7 буде 21, да 1, то буде 22. Значить три рази 754 буде 2262.

Ищё задача: 5413 узять 32 рази. Отъ и пишемъ:

5413

32

10826

16239

173216

Тутъ помножили ми 5413 пérше на 2, отъ и вийшло підъ чертю 10826; потімъ помножили на 3 и почали підписувать противъ 3-хъ, а послі підчеркнули, да обидва добутки зложили такъ, якъ робитца складане. Отъ и знаємъ, що якъ узять 5413 трйдцять два рази, то буде 173216.

Нехай же буде така задача:

$$\begin{array}{r} 5000 \\ \times 20 \\ \hline \end{array}$$

Се значить, щобъ 5000 узять 20 разъ. Тоді підчеркнуть и всі нулі виставить у-рядъ, а числа помножить. Отъ и вийде:

$$\begin{array}{r} 5000 \\ \times 20 \\ \hline 100000 \end{array}$$

Отъ ище задачи:

$$\begin{array}{rcc} 30080 & 4620 & 43465 \\ 30 & 340 & 3002 \\ \hline 902400 & 184800 & 86930 \\ & 1386 & 130395 \\ & \hline 1570800 & 130481930 \end{array}$$

Помножаючи на яку-небудь цифру, трéба починать підписувать якъ-разъ противъ неї. Отъ нехай би 522 трéба було взяти 333 рази; то помноженне пишетца такъ:

$$\begin{array}{r} 522 \\ 333 \\ \hline 1566 \\ 1566 \\ \hline 1566 \\ \hline 173826 \end{array}$$

А щобъ добра помножать, трéба вýвчить тяблíчку помножéния, котóра тутъ пришeчатана. Читáть же ií такъ: Двáжди два — чотíрі, двáжди три — шíсть, и дálí; а якъ дíйдешъ до трохъ, то *трýжди* читáй; до чотирóхъ — *чотíрижди*, до пятí — *пятьмá* до шестí — *шестьмá*, до семí — *семá*, до восьмí — *восьмá*, до девятí — *девятьмá*.

Таблица помножения.

2	×	2	=	4	5	×	5	=	25
2	×	3	=	6	5	×	6	=	30
2	×	4	=	8	5	×	7	=	35
2	×	5	=	10	5	×	8	=	40
2	×	6	=	12	5	×	9	=	45
2	×	7	=	14	5	×	10	=	50
2	×	8	=	16					
2	×	9	=	18	6	×	6	=	36
2	×	10	=	20	6	×	7	=	42
					6	×	8	=	48
3	×	3	=	9	6	×	9	=	54
3	×	4	=	12	6	×	10	=	60
3	×	5	=	15					
3	×	6	=	18	7	×	7	=	49
3	×	7	=	21	7	×	8	=	56
3	×	8	=	24	7	×	9	=	63
3	×	9	=	27	7	×	10	=	70
3	×	10	=	30					
					8	×	8	=	64
4	×	4	=	16	8	×	9	=	72
4	×	5	=	20	8	×	10	=	80
4	×	6	=	24					
4	×	7	=	28	9	×	9	=	81
4	×	8	=	32	9	×	10	=	90
4	×	9	=	36					
4	×	10	=	40	10	×	10	=	100

ЧЕТВÉРТА СПRÁVA, ПОДІЛЪ.

Якъ би кому трéба булó поділить на рівні ча́сті грóши, або жýто, то для сёго есть у Ариомéтиці спрáва *поділъ*. Отъ нехáй би трéба булó 483 поділить на 23 рівні ча́сті; то пишуть такъ:

$$483 \Big| 23$$

Оце же 483 зовéтця *ділýме*, а 23 *ділýтель*, а всяка 23 ча́сть бýде зватись *частýна*. Берéмъ заразъ дві цíфри одъ лівої руки, именно 48 и говоримъ 23 у 48 бýде 2 рази. И пишемъ:

$$\begin{array}{r} 483 \Big| 23 \\ \hline 2 \end{array}$$

Пóтімъ 23 помножáемъ на 2 и пíдпíсуемъ добúтокъ підъ 48; именно :

$$\begin{array}{r} 483 \Big| 23 \\ 46 \Big| 2 \\ \hline \end{array}$$

Далі одлічимъ добúтокъ 46 одъ 48. Останетця підъ чертóю 2. До числá добавимо трéйтю цíфру 3; бýде підъ чертóю 23; и тогді задáча явитця вже такою:

$$\begin{array}{r} 483 \Big| 23 \\ 46 \Big| 2 \\ \hline 23 \end{array}$$

Изноў говоримъ 23 у 23 бýде 1 разъ; изноў пишемъ у частýні 1; помножáемъ на ёго 23 и добúтокъ

одлічуємъ одь 23 ; въ остатці не буде нічого. А задача явитьця такою :

$$\begin{array}{r} 483 \Big| 23 \\ 46 \quad\quad\quad 21 \\ \hline 23 \\ 23 \\ \hline \end{array}$$

и

Отъ и вийшло , що якъ поділити 483 на 23 часті , то всяка часть буде 21 .

Бувáе часомъ , що приписавши до останку однú ци- феру ділімого , ділитель въ єму не поміщаєтца ; въ та- кому разі пишуть у частині 0 , а до останку дописують другу циферу ділімого и роблять спрáву , якъ кáзано . Се трапитця въ сіхъ задачахъ :

$$\begin{array}{r} 65683496 \Big| 20 \\ 60 \dots \dots \quad\quad\quad 3284174 \\ \hline 56 \dots \dots \\ 40 \dots \dots \\ \hline 168 \dots \dots \\ 67508 \Big| 42 & 160 \dots \dots & 300022 \Big| 130 \\ 42 \dots \quad\quad\quad 1607 & 83 \dots \dots & 260 \dots \quad\quad\quad 2307 \\ \hline 255 \dots \dots & 80 \dots \dots & 400 \dots \dots \\ 252 \dots \dots & 34 \dots \dots & 390 \dots \dots \\ \hline 308 & 20 \dots \dots & 1022 \\ 294 & 149 \dots \dots & 910 \\ \hline 14 & 140 \dots \dots & 112 \\ & 96 & \\ & 80 & \\ \hline & 16 & \end{array}$$

ПОВІРКА ЧОТИРОХЪ СПРАВЪ.

Повірить, чи такъ зроблено складанне можна черезъ одлічъ. Одкінуть одинъ рядъ складаємихъ чисель, а всі безъ єго зложитъ и одлічить одъ сùмми. Коли въ останку вийде одкінутий рядъ, то нема въ складанні помилки. Зробимо прикладъ:

$$\begin{array}{r} 1620 \\ 120 \\ 580 \\ \hline 2320 (*) \\ 700 \\ \hline 1620 \end{array}$$

Повірка одлічу робитца черезъ складанне. Зложитъ одлічуєме зъ остаткомъ, и якъ вийде зменшáеме, то нема помилки. Прикладъ:

$$\begin{array}{r} 2683 \\ 1500 \\ \hline 1183 \\ 2683 \end{array}$$

(*) Тутъ одкидаєтца пéрвий рядъ складаємихъ чисель 1620, а складаютца два остатці ряди 120 и 580, и якъ одлічится сùмма, що вийшла одъ сёго вже складання, 700, одъ сùмми, що попéредъ вийшла, то отъ и виходить одкінутий рядъ 1620.

Повірка *помноження* робитця черезъ поділъ. Поділить добутокъ на множителя, и коли вийде помножаєме, то нема помилки. Прикладъ :

$$\begin{array}{r} 4286 \\ \quad 32 \\ \hline 8572 \\ 12858 \\ \hline 137152 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 137152 \mid 32 \\ 128 \dots \mid 4286 \\ \hline 91\dots \\ 64\dots \\ \hline 275. \\ 256. \\ \hline 192 \\ 192 \\ \hline \end{array}$$

9

Повірка *поділу* робитця черезъ помноженне. Помножить частину на ділителя и приложиь остаточокъ, и коли вийде дільме, то нема помилки. Прикладъ :

$$\begin{array}{r} 8620 \mid 55 & 156 \\ 55\dots \mid 156 & 55 \\ \hline 342. & 780 \\ 275. & 780 \\ \hline 370 & 8580 \\ 330 & 40 \\ \hline 40 & 8620 \end{array}$$

НАЗВАНИ ЧИСЛА.

Числа самі по собі, якъ отъ : 2 , 8 , 100 , зовутця *простили*; якъ же вони якъ-небудь названі, якъ отъ : 2 пуди, 8 рублівъ, 100 верстъ, то зовутця *названими*.

Щобъ добръ висчитувать названиі числа, трѣба знать усякі звания. Для сего вивчи оцо роспись:

У версті 500 сажнівъ; у сажні 3 аршины; у аршині 16 вершківъ.

У четверті 8 четвериківъ або мірокъ, у четверику або мірці 8 гáршцівъ.

У пуді 40 фу́птивъ; у фу́пти 32 лоти; у лоті 3 золотникі.

У годі 12 місяцівъ, у місяці 30 днівъ (*), у дні 24 часій, у часі 60 мінутъ. А всёго въ году триста шістдесят пять днівъ.

У рублі 100 копіекъ.

СПРАВА РОЗДРІБЪ.

Трапляється въ щоті роздробить на найменші звания яке-небудь числó. Ся спрava зовéтца *роздрібъ*; а робитца вона такъ. Нехай би довелось роздробить 4 версті, 28 сажнівъ и 2 аршины на вершкі, щобъ знать скілько вершківъ вийде изъ 4 верстъ, 28 сажнівъ и 2 аршины. То заразъ 4-версті поміжимъ на 500 сажнівъ, бо въ версті сажнівъ пять сотъ. Вийде воно такъ.

(*) Місяці не всі рівні, іменно: у генварі 31, у февралі 28, а въ високосний годъ 29 днівъ, у березні 31, у квітні 30, у маї 31, у червні 30, у липні 31, у серпні 31, у вересні 30, у жовтні 31, у листопаді 30, у грудні 31 день.

$$\begin{array}{r} 4 \\ 500 \\ \hline 2000 \end{array}$$

До сіхъ 2000 сажнівъ, кото́рі вийшли съ 4 верстъ, прикладуемъ ті́ 28 сажнівъ, кото́рі есть у зада́чі.
Вийде такъ:

$$\begin{array}{r} 4 \\ 500 \\ \hline 2000 \\ 28 \\ \hline 2028 \text{ сажнівъ} \end{array}$$

Щобъ узнать, сколько въ сихъ 2028 сажняхъ арши́нъ помно́жимъ іхъ на 3, бо въ сажні три арши́ни.
Вийде такъ:

$$\begin{array}{r} 4 \\ 500 \\ \hline 2000 \\ 28 \\ \hline 2028 \text{ сажнівъ} \\ 3 \\ \hline 6084 \text{ арши́нъ} \end{array}$$

До сіхъ 6084 арши́нъ приложимъ 2 арши́ни, кото́рі есть у зада́чі; вийде 6086 арши́нъ. Щобъ узнать сколько въ нихъ вершківъ, помно́жимъ 6086 на 16, бо въ арши́ні 16 вершківъ. Тоді вся спра́ва вийде въ нась такъ:

$$\begin{array}{r} 4 \\ \times 500 \\ \hline 2000 \\ + 28 \\ \hline 2028 \text{ сажнівъ} \\ \times 3 \\ \hline 6084 \\ + 2 \\ \hline 6086 \text{ аршинъ} \\ \times 16 \\ \hline 36516 \\ 6086 \\ \hline 97376 \text{ вершківъ.} \end{array}$$

Кréстикъ \times стáвитця въ спрáвахъ для тóго , щобъ означить помножéнне , кréстикъ $+$, щобъ означить складáнне , а значокъ — показує одлічъ .

Такъ же роздробляютця и всi іншиi звáння . Отъ задáчи :

1. Роздробить 50 четвертей , 6 четвериківъ и 5 гáрніцівъ — на гáрніці .

50 четвертей , 6 четвериківъ , 5 гáрніцівъ .

$$\begin{array}{r} \times 8 \\ \hline 400 \\ + 6 \\ \hline 406 \text{ четвериківъ.} \\ \times 8 \\ \hline 3248 \\ + 5 \\ \hline 3253 \text{ гáрніцівъ.} \end{array}$$

2. Скілько золотників у 20 пудахъ, 36 фунтахъ и 2 лотахъ?

$$\begin{array}{r} 20 \text{ пудъ, } 36 \text{ фунтівъ, } 2 \text{ лоти.} \\ \times 40 \\ \hline 800 \\ + 36 \\ \hline 836 \text{ фунтівъ.} \\ \times 32 \\ \hline 1672 \\ 2508 \\ \hline 26752 \\ + 2 \\ \hline 26754 \text{ лотівъ} \\ \times 3 \\ \hline 80262 \text{ золотниківъ} \end{array}$$

3. Скілько въ году минутъ?

$$\begin{array}{r} 1 \text{ годъ} \\ \times 365 \\ \hline 365 \text{ днівъ} \\ \times 24 \\ \hline 1460 \\ 730 \\ \hline 8760 \text{ часівъ} \\ \times 60 \\ \hline 525600 \text{ минутъ.} \end{array}$$

4. Скілько въ 2000 рублівъ копійкъ?

$$\begin{array}{r} 2000 \text{ рублівъ} \\ \times 100 \\ \hline 200000 \text{ копійкъ.} \end{array}$$

СПРАВА ПЕРЕВЕРТАННЕ.

Иноді нужно бувáе въ щоті дрібші звáння перевернуть на великі. Ся спрáва зовéтця перевертáннемъ.

Отъ нехáй би вийшло въ мéне въ щоті 97376 вершківъ; а я бъ схотівъ знать, скілько тутъ вийде верстъ; то заразъ трéба вершкí діліть на стárше звáнне, на аршіни. У аршіні 16 вершківъ, то 97376 и поділіть на 16 :

$$\begin{array}{r} \text{верш.} \\ 97376 \Big| 16 \\ 96 \dots \Big| \underline{6086 \text{ аршінь.}} \\ \hline 137. \\ 128. \\ \hline 96 \\ 96 \\ \hline \end{array}$$

»

Поділівшi 97376 вершківъ на 16 , ми бáчимъ, що вийшло зъ нихъ 6086 аршінь. Скілько жъ у сіхъ аршінахъ верстъ? Бúдемъ діліть и аршіни на стárше звáнне , такъ якъ вершкí. У сажні 3 аршіни, Роздiлимъ 6086 аршінь на 3 .

$$\begin{array}{r} \text{арш.} \\ 6086 \Big| 3 \\ 6 \dots \Big| \underline{2028 \text{ сажнівъ}} \\ \hline 08. \\ 6. \\ \hline 26 \\ 24 \\ \hline 2 \text{ аршіни.} \end{array}$$

Вийшло зъ 6086 аршинъ 2028 сажнівъ и 2 аршини.
Скілько жъ у сіхъ сажніхъ верстъ? Розділимъ іхъ на
500, бо въ версті 500 сажнівъ.

сажн.	
2028	500
2000	4 верстій
	28 сажнівъ

Отъ и виходить, что въ 97376 вершкáхъ 4 верстій,
28 сажнівъ и 2 аршини. А что воно іменно такъ, то се
ми бáчимо съ тóго, что, роздробивши въ прéжній задáчі
4 верстій, 28 сажнівъ и 2 аршини на вершкій, ми полу-
чíли 97376 вершківъ.

Такъ завсегда мóжна рóздрібъ повíрить перевертá-
немъ, а перевертáнне роздрóбомъ.

Вíзьмемъ для задáчъ тíї самíї чíсла, что повихó-
дили у насъ изъ роздрóбу.

1. Скілько четвертей у 3253 гáрицяхъ?

гарнц.	
3253	8
32 ..	406 8
	53 40 . 50
	48 6
	5 гáрицівъ

Виходить: 50 четвертей, 6 четвериківъ и 5
гáрицівъ.

2. Скілько пудъ у 80262 золотникахъ?

золотн.			
80262	3		
6 . . .	26754	32	лот.
20 . . .	256 ..	836	40
18 . . .	415 .	80 :	20 пудъ
22 . .	96 .	36	фунтівъ
21 ..	194		
16 .	192		
15 .		2	лоти
12			
12			
			»

Виходить: 20 пудівъ, 36 фунтівъ и 2 лоти.

3. Скілько годъ у 52560 минутахъ?

минут.			
52560	60		
480 . .	8760	24	час.
456 .	72 . .	365	дн.
420 .	156 .	365	1 годъ
360	144 .		»
360		120	
»		120	
			»

Виходить: рівно 1 годъ.

4. Скілько рублів у 200000 копійкахъ?

$$\begin{array}{r} \text{коп.} \\ 200000 | 100 \\ 200 \dots | \underline{2000} \text{ рублівъ.} \\ 000 \end{array}$$

Виходить: 2000 рублівъ.

СПРАВА, СКЛАДАННє НАЗВАННИХЪ ЧИСЕЛЬ.

Нехай би трéба булó зложитъ докуши:

$$\begin{array}{r} 5 \text{ верстъ} 400 \text{ сажнівъ} 2 \text{ аршіни} \\ 8 \quad — \quad 100 \quad — \quad 1 \quad — \\ 14 \quad — \quad 482 \quad — \quad 2 \quad — \end{array}$$

Починать сю спрáву трéба одъ мénшого звáния. Зложитъ пéрше аршіни: 2 да 1, да 2 вийде 5 аршінь. Перевернутъ ихъ на сажні:

$$\begin{array}{r} \text{арш.} \\ 5 | 3 \\ 3 | \underline{1 \text{ саж.}} \\ 2 \text{ арш.} \end{array}$$

Вийде 1 сажень и 2 аршіни. Два жъ аршіни написасть підъ аршінами, а одинъ сажень приложитъ до сажнівъ и складатъ тоді вже сажні. Вийде всёгó 983 сажні, — більшъ ніжъ у версті; то трéба перевернутъ іхъ на вéрсти:

$$\begin{array}{r} \text{сажн.} \\ 983 | 500 \\ 500 | \underline{1 \text{ верста}} \\ 483 \text{ сажні} \end{array}$$

483 сажні писа́ть підъ сажнями, а 1 версту приложи́ть до верстъ и складу́вать вे́рсты. Отъ и вийде вся спра́ва такъ:

$$\begin{array}{r} 5 \text{ верстъ } 400 \text{ сажнівъ } 2 \text{ арш.} \\ 8 \quad — \quad 100 \quad — \quad 1 \quad — \\ 14 \quad — \quad 482 \quad — \quad 2 \quad — \\ \hline 28 \text{ верстъ } 483 \text{ сажні } 2 \text{ арш.} \end{array}$$

Отъ ищё зада́чи:

$$\begin{array}{r} 500 \text{ четвертей } 6 \text{ четвериківъ } 3 \text{ гáрнці} \\ 100 \quad — \quad 4 \quad — \quad 4 \quad — \\ 1000 \quad — \quad 7 \quad — \quad 6 \quad — \\ 5862 \quad — \quad 3 \quad — \quad 0 \quad — \\ \hline 7464 \text{ чéтверті } 5 \text{ четвериківъ } 5 \text{ гáрнцівъ} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 300 \text{ пудъ } 32 \text{ фúнти} & 120 \text{ рублівъ } 52 \text{ копійки} \\ 600 \quad — \quad 20 \quad — & 600 \quad — \quad 90 \quad — \\ 826 \quad — \quad 39 \quad — & 40 \quad — \quad 87 \quad — \\ 5000 \quad — \quad 2 \quad — & 1852 \quad — \quad 3 \quad — \\ 16 \quad — \quad 0 \quad — & 4222 \quad — \quad 60 \quad — \\ \hline 6744 \text{ пуди } 13 \text{ фúнтівъ} & 6806 \text{ рублівъ } 92 \text{ копійки} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \text{ годъ } 2 \text{ місяці } 27 \text{ день} \\ 1 \quad — \quad 11 \quad — \quad 20 \quad — \\ 4 \quad — \quad 10 \quad — \quad 13 \quad — \\ \hline 12 \text{ годъ } 1 \text{ місяць } 0 \text{ день} \end{array}$$

СПРАВА ОДЛІЧЪ НАЗВАНИХЪ ЧИСЕЛЬ.

Тутъ одлічуютьця мénші звáння зъ мénшихъ, а більші зъ більшихъ, такъ якъ и въ прóстихъ числахъ; тілько, якъ у зменшáемому мénше бúде, ніжъ въ одлічúемому, то одъ стárшого звáння берéтца одиниця, роздробляєтца на мénше звáнне, прикладуєтца до зменшáемого, и тоді вже зъ ёго одлічують. Отъ нехáй бúде трéба съ 14 рублівъ 40 копiёкъ одлічить 2 рублі и 82 копiйки. Напишемо порýдкомъ :

$$\begin{array}{r} 14 \text{ рублівъ } 40 \text{ копiёкъ} \\ 2 \quad — \quad 82 \quad — \\ \hline \end{array}$$

Заразъ бáчимъ, що зъ 40 нельзя одлічить 82. То берéмъ одъ 14 рублівъ 1 рубль и роздробляємъ на копiйки; бúде 100 копiёкъ, да 40 копiёкъ. Отъ 140 копiёкъ можна вже одлічити 82 копiйки. Вийде въ остатку 58 копiёкъ. Тепéрь одлічуемъ рублі. Булó 14 рублівъ, да взяли ми одинъ до мénшого звáння, такъ остáлось 13. Изъ сихъ 13 одлічимъ 2; отъ и вийде вся спráва такъ :

$$\begin{array}{r} 14 \text{ рублівъ } 40 \text{ копiёкъ} \\ 2 \quad — \quad 82 \quad — \\ \hline 11 \text{ рублівъ } 58 \text{ копiёкъ} \end{array}$$

Отъ ищé задачи :

$$\begin{array}{r} 3 \text{ верстí } 490 \text{ сажнівъ } 2 \text{ аршини} \\ 1 \quad — \quad 491 \quad — \quad 1 \quad — \\ \hline 1 \text{ верстá } 499 \text{ сажень } 1 \text{ аршинъ} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 600 \text{ пудъ 2 фунти} \\ 21 \quad - \quad 39 \quad - \\ \hline 578 \text{ пудъ 3 фунти} \end{array}$$

СПРАВА ПОМНОЖЕНИЕ НАЗВАНИХЪ ЧИСЕЛЬ.

Названиі числа помножаютьца такъ, якъ и прости, почавши одъ мёншихъ званий; только, якъ вийде въ добутку столько або більшъ, ніжъ одиниця вишчого звания, то перевертаетца сей добутокъ у старше звание и що вийде въ частині, те прикладуетца до добутку одъ помноження старшого звания. Отъ нехай намъ треба було бъ роздатъ 20 человікамъ по 8 рублівъ и 47 копіекъ. Написать задачу треба такъ:

$$\begin{array}{r} 8 \text{ рублівъ 47 копіекъ} \\ \times 20 \\ \hline \end{array}$$

Одъ помноження 47 копіекъ на 20 человікъ вийде 940 копіекъ; а въ рублі только 100 копіекъ. Перевернемъ на рублі 940 копіекъ; вийде 9 рублівъ, 40 копіекъ. Копійки напишемъ підъ копійками, а 9 рублівъ замітимъ. Теперъ помножимъ 8 рублівъ на 20 человікъ; вийде 160 рублівъ; да приложимъ сюди ті 9 рублівъ, — вийде 169 рублівъ. Вся справа буде тоді въ нась така:

$$\begin{array}{r} 8 \text{ рублівъ 47 копіекъ} \\ \times 20 \\ \hline 169 \text{ рублівъ 40 копіекъ} \end{array}$$

Отъ и знаемъ, что трёба двадцатомъ чоловікамъ віддатъ 169 рублівъ 40 копіёкъ.

Ищё задачи:

1. 35 душъ привезли по 2 чéтверті и по 6 чéтвериківъ жýта. Скілько всëго?

$$\begin{array}{r} 2 \text{ чéтверті, } 6 \text{ четвериківъ} \\ \times 35 \\ \hline 96 \text{ четвертей, } 2 \text{ четвериківъ} \end{array}$$

2. 130 женцівъ нажáли по 1 копі и по 10 снóпівъ. Скілько всëго кіпъ нажáто?

$$\begin{array}{r} 1 \text{ копá } 10 \text{ снóпівъ} \\ \times 130 \\ \hline 151 \text{ кóпу } 40 \text{ снóпівъ.} \end{array}$$

3. Привезли чумакý на 13 возáхъ по 49 пудъ и 27 фўнтівъ сóли. Скілько всëго сóли привéзено?

$$\begin{array}{r} 49 \text{ пудъ } 27 \text{ фўнтівъ} \\ \times 13 \\ \hline 645 \text{ пудъ } 31 \text{ фунтъ.} \end{array}$$

4. Копáло 150 грабарівъ канáву и всякий грабаръ вýкопавъ канáви 8 сáжнівъ и 2 аршáни. Скілько всëго вýкопано канáви?

$$\begin{array}{r} 8 \text{ сáжнівъ } 2 \text{ аршáни} \\ \times 150 \\ \hline 2 \text{ верстá, } 300 \text{ сáжнівъ } 0 \text{ аршáнівъ.} \end{array}$$

5. 5862 чоловікамъ роздано по 4 пуди и по 21 фунту хліба. Скілько пудъ усёго роздано?

$$\begin{array}{r} 4 \text{ пуди } 21 \text{ фунтъ} \\ \times 5862 \\ \hline 26525 \text{ пудъ } 22 \text{ фунти.} \end{array}$$

СПРАВА, РОЗДІЛЪ НАЗВАНИХЪ ЧИСЕЛЬ.

Ділять названі числа такъ, якъ и прости, почавши одъ старшихъ званий. Що останеться одъ розділу, те прикладується до меншого звания и вкупі зъ нимъ ділитца. Отъ послі отця осталось на 8 синівъ 123 рублі и 40 копіёкъ. Почимъ доведётца на брата?

Пишемъ задачу такъ:

$$\begin{array}{r} 123 \text{ рублі } 40 \text{ копіёкъ} | 8 \\ 8 \\ \hline 43 \\ 40 \\ \hline 3 \text{ рублі} \end{array} \quad | 15 \text{ рублівъ}$$

Виходить по 15 рублівъ; да ішле осталось 3 рублі и 40 копіёкъ. Роздробляємъ 3 рублі на копійки; вийде 300 копіёкъ. Прикладуємъ 40; вийде 340 копіёкъ. Тогді розділимъ 340 на 8, и вийде до 15 рублівъ ішле ї по 42 копійки; да останеться одъ розділу 4 копійки. Роздробимъ ихъ на дніжки, вийде 8 дніжокъ, — по одній на брата.

Щобъ знать, чи по стілько іменно впаде на всякого брата, помножъ 15 рублівъ, 42 копійки и 1 дніжку на 8; то ї вийде 123 рублі 40 копіёкъ.

15 рублівъ 42 копійки 1 дénежка

× 8

123 рублі 40 копіёкъ 0 дénежокъ.

Ищё задачи:

1. Трέба перевезти 890 пудъ житя на 24 підвóдахъ. По скілько прийдеться на кóжну підвóду?

$$\begin{array}{r} 890 \text{ пудъ} | 25 \\ 75 \\ \hline 140 \\ 125 \\ \hline 15 \\ \times 40 \\ \hline 600 | 25 \\ 50 | 24 \\ \hline 100 \\ 100 \\ \hline \end{array}$$

35 пудъ, 24 фу́нти.

2. 352 грáбарі порядились вýкопать канáву завдовжки на 28 верстъ и 82 сажні. Скілько повиненъ усéкий грáбаръ прокопасть?

$$\begin{array}{r} 28 \text{ верстъ} 80 \text{ сажнівъ} | 352 \\ \times 500 \\ \hline 14000 \\ + 80 \\ \hline 14080 | 352 \\ 1408 | 40 \text{ сажнівъ}. \\ \hline \end{array}$$

ЗАДАЧИ ЗЪ ОДВІТАМИ.

1) Въ 128 верстахъ скілько аршинівъ? — *Одвітъ:*
192,000 арш.

2) Хазяйнъ продавъ пшениці въ перший разъ 7 четвертей 3 четверики и 7 гарнцівъ; у друге 5 четверт. 6 четверик. и 5 гарнц.; въ третій разъ 9 четверт. 5 четверик. и 6 гарнц. Скілько вінъ продавъ всії пшениці?
— *Одвітъ:* 23 четверті 2 гарнці.

3) Одінъ чумакъ привізъ соли 512 пудівъ и 25 фунтівъ; продавъ на ярмарці 235 пуд. 28 фунт. и 15 лотівъ. Скілько у єго іще осталось? — *Одвітъ:* 276 пуд. 36 фунт. 17 лот. осталось.

4) 25 косарівъ заробили 13 рублівъ 75 копіекъ. По скілько заробивъ кожний косаръ? — *Одвітъ:* по 55 коп.

5) Хазяйнъ нацявъ наймита и договорився платити єму въ годъ по 12 руб. 50 коп. Наймитъ служивъ 7 літъ и взявъ готовихъ грошей 67 р. 25 коп. и одежду. Скілько жъ та одежда стоять? — *Одвітъ:* 20 руб. 25 коп. стоять одежда.

6) Куплено 75 платківъ за 158 руб. 25 коп. и продано опісля всяку дюжину по 27 руб. 60 коп. Скілько полулено барыша на одинъ платокъ? — *Однітъ:* 19 коп.

7) Скілько трéба возівъ съ хлібомъ, щобъ прохар-
човáть 4500 чоловíкъ въ 8 днівъ, считávши, що на вóзі
вміститця 75 хлібівъ, кóжний хлібъ по 15 фўнтівъ, а
на всякого чоловíка даётця въ день по 1 фўнту 16 фўн-
тівъ. — *Одвітъ*: 40 возівъ.

8) За 110 сажнівъ дровъ берéзовихъ и 80 саж. со-
сновихъ заплачено 1272 рублі; дрúгимъ разомъ по тій-
же ціні кўплено 129 саж. дровъ берéзовихъ и 80 саж.
сосновихъ и заплачено 1408 руб. 80 коп. — По якій
ціні кўплено сажень берéзовихъ и по якій сажень сосно-
вихъ дровъ? — *Одвітъ*: берéзові по 7 р. 20 коп.,
а соснові по 6 рублівъ сажень.

9) За три штúки саéти дáно 486 руб.; въ пérшій
штúці булó 58 арш.; въ дрúгій вдвóе більшъ безъ 38
арш.; авъ трéтій втрóе мénше, ніжъ въ дрúгій. По скіль-
ко жъ стóить 1 аршинъ саéти? — *Одвітъ*: по 3 руб.

10) Два пішохóдці ідуть навстрічу одиñу одному и
зустрілись въ 14 днівъ; пérвий ишóвъ по 34 верстví
въ день; по скілько жъ йшóвъ дрúгий, колі всéї дорó-
ги булó 882 верстí? — *Одвітъ*: 29 верстóвъ.

11) Одиñъ поміщикъ долженъ купцéві 4560 руб.,
да взявъ ще у ёго товáрівъ на 3285 руб. Скілько вінь
ищé виновáть грóшей, oddávши 47 билéтівъ 50-ти ру-
блéвихъ и 145 білéтівъ 25-ти рублéвихъ? — *Одвітъ*:
1870 руб. долженъ.

ВЕЛІКИ СЛОВА

изъ

ПИСЬМА СВЯТОГО.

Святé Письмо сиё великими словáми, якъ нéбо зорáми, а тутъ напечатані тілько дé-которі, щобъ усяка память змогла іхъ умістить у собі. Благодатні сі слова освітять усяку душу, котóра іхъ зъ вірою прийме и сохранить.

Начáло премудрости стражъ Гдeнь.

Начáло премудрости страхъ Господень (Псал. 101, ст. 10).

Хто Бóга боїця, той нічого ледáчого не рóбить; а не рóблячи ледáчого, берётца за дóbre, за розумне: отъ и начáло премудрости.

Блажéни слышащíи слово Божíе и хранящíи е.

Блажéни слышащіи слово Божіе и хранящіи е (Луки, гл. 11, ст. 28.)

Коли добрій чоловікъ обéрне до нась розумне слово, то й то яка радість! а слухать слово Боже — істин-

но есть блаженство. Розумне слово доброго чоловіка тимъ намъ приятне, що воно нась навчає, якъ у світі жити. Не иначе жъ и Боже слово вселяє въ душу блаженство: душі одъ єго світъ одкривається; душа розуміє черезъ єго праведний путь свій. Тимъ-то слухатъ и хранить, чи то не забуватъ слова Божого — одні одъ другого не oddіляється; бо хто слухає зъ вірою, той не забуде. Блаженъ чоловікъ на землі, слухаючи слово Боже и живучи по слову Божому; блаженъ буде вінъ и на тому світі, за те, що слухавъ и хранивъ Боже слово!

*Да увѣси, како подобаєтъ въ домъ Божіи
жити, іаже єсть Церква Богоа жива, столпъ и
утвержденіе йстины.*

Да увѣси, како подобаєть въ дому Божіи жити, яже есть Церковь Богоа жива, столпъ и утверждение йстины (1 Тим., гл. 3, ст. 15).

Жити въ дому Божому не значить, щобъ іменно жити въ церковній ограді, а значить душою пробуватъ въ Божому дому и розуміть серцемъ служение Богові. Домъ Божий, або Церковь, зоветца громада вірихъ Богові душъ. Ся Церква стоїть стовпомъ непорушимъ середъ миру. Миръ и сюди и туди хитаетца одъ людської неправди и тілько тимъ не падає, що обирається объ сей стовпъ непорушимий. Миръ черезъ гріхъ людський багато робить неправди, и йстина тілько тимъ не зникла одъ людськихъ беззаконий, що піддер-

жуе ії Церкви Христова. Создавъ ії Христосъ на защите людѣй одѣ диявола. Дияволъ же есть отець неправди; то Церковъ не чимъ инымъ и боронить миръ одѣ ёго, якъ прѣдою. Тимъ вона и домъ Господень, бо Господь есть прѣда; тимъ вона и *столпъ и утверждение истины.*

Дѣломъ и слѣвомъ чтии Отца твоего и матьи, да найдется ти благословеніе ѿ нихъ. Благословеніе бо Отчее утверждается дому чадъ, клятва же материня искореняетъ до основания.

Дѣломъ и словомъ чтии отца твоего и мать, да найдеть ты благословеніе отъ нихъ. Благословеніе бо отчее утверждается дому чадъ, клятва же материня искореняетъ до основания (Сир., гл. 3, ст. 8, 9).

Всѣмъ сѣрдцемъ твоимъ прославляй Отца твоего, и материнихъ болѣзней не забуди: помяній, яко тѣма рожденіе еси, и что има воздаши, яко же они тебѣ.

Всѣмъ сѣрдцемъ твоимъ прославляй отца твоего, и материнихъ болѣзней не забуди: помяній, яко тѣма рожденіе еси, и что има воздаши, яко же они тебѣ (Сир., гл. 7, ст. 29, 30).

Да веселится Отецъ и мать о тебѣ, и да радуется рожденная тя.

Да веселится отецъ и мать о тебѣ, и да радуется рожденная тя (Притч., гл. 23, ст. 25).

Чада, послушайте родителей своихъ во всемъ:
сіе во угодно єсть Гдєви.

Чада, послушайте родителей своихъ во всемъ: сіе
бо угодно есть Господеви (Кол., гл. 3, ст. 20).

Чтый Отца, въ днѣ молбы своей услышанъ
будетъ.

Чтый отца, въ день мольбы своей услышанъ будеть
(Сир., гл. 3, ст. 5).

Чадо, заступи въ старости Отца твоего, и
не оскорбій егѡ въ животѣ егѡ.

Чадо, заступи въ старости отца твоего, и не оскорбій
егѡ въ животѣ его (Сир., гл. 3, ст. 12).

Иже злословитъ Отца или матьеръ, смртю да
умретъ.

Иже злословить отца или матьеръ, смртю да умретъ
(Исх., гл. 21, ст. 16 Мате. гл. 15, ст. 4).

Отець и мать благословляють тілько добрихъ дітей —
не однimi руками, а тако жъ и душою. Хто жадае за-
служить благословение, то не иначе ёго заслужить, якъ
добрими вчинками. 'Отъ же, привыкши добрѣ робить,
чоловікъ самъ собою вже кладе твердиню своему дому:
не введе такий свого дому въ гріхъ, у роспусту и у
всяке раззорение. Хто жъ робить такъ, що й мательни
уста подвигне на клятьбу, то сей чоловікъ підгнівъ у
корені и не минутца ёму мательни слёзи. Тимъ-то
учить насъ Святé Письмо всімъ серцемъ до отца и ма-

тери обертатьца и всяку честь імъ оддавати. Воні тебе на світъ родили; воні тебе вигодовали; то хоть би ти й якъ імъ усердствовавъ, а нічого тому рівного для іхъ не зможешъ изробити, що воні для тебе зробили.

Не безчести чловѣка въ стаѣости єгѡ: ибо и ты самъ состарѣшися.

Не безчести чловѣка въ старости єго: ибо и ты самъ состарѣшися (Сир., гл. 8, ст. 7).

Старость яка бъ ні була — святé діло. 'Иншого Богъ держить на світі за єго правду: то якъ же тобі такого чловіка безчестити. 'Иншого жъ держить Господь на тѣ, щобъ дать єму часу покаятьця: якъ же ти, чоловіче, не боїся безчестити тогó, кого самъ Богъ не осудивъ на смерть и держить на світі своєю милостью? Прийде и твой старість. Коли будешь праведнимъ чловікомъ, то яково тебі самому буде безчесте приймати? Коли жъ гріхъ твої до землі тебе пригнітатимуть, то якъ понесёшъ на своїхъ плечахъ ішё и безчесте?

Сыне, не ревнуй мужемъ злымъ, ниже возможѣй быти съ ними

Сыне, не ревнуй мужемъ злымъ, ниже возможелъ быти съ ними (Притч., гл. 24, ст. 1).

Нічого намъ завідовати злимъ людямъ, хоть би воні здавались и щасливими. Одна ома на такé щасте! Не тілько не завідуй, да хоть би и самъ ти мавъ досступъ

до іхъ роскошівъ, то не жадай іхъ: се тілько солодка приманка, котрою дияволъ присоложує свою пекельню отруту, розставляючи її по всому світу. Маешъ трудовий шматокъ хліба, — поживай ёго, хвáлячи Бóга милосердного: отто тобі найздорóвша харчъ, отто той *хлібъ насущний*, котрого ти просяши на одинъ тілько день у Бóга, живучи на світі не стілько хлібомъ, скілько словомъ, котре виходить изъ устъ Бóжихъ: воно тебе держать на світі, воно тебе береже одь ліха на сёму и одь погибели на тому світі!

Близъ Гдѣ всѣмъ призывающимъ Єгo, всѣмъ призывающимъ Єгo во йстинѣ.

Близъ Господь всѣмъ призывающимъ Егo, всѣмъ призывающимъ Егo во йстинѣ (Псал., 144, ст. 18).

Бачимъ міжъ собою багато людей, котрі благають Бóга, щобъ давъ імъ тé и té. Чому жъ Богъ імъ не дає? Тому, що не на добро просять, а на té, щобъ свою жадобу, або пиху, або злобу заспокоїть. Мало чого дитина не попросить, то хиба всяку вещь и дають їй? Нерозумні отці й матірки дають юніді дитині такé, що їй зашкодить; а Богъ — отeць розумний и прaведний: Вінъ знає, кому що дать и коли дать. Не думай, що Вінъ не чує твої молитви: Вінъ близько коло тeбе, тілько призовай Їго *во йстинѣ*. Вінъ тілько й жде сего, щобъ зрозумівъ ти черезъ нужду и біду свою, що такé світъ, що такé жизнь, що такé душа чоловіча и

що ій трéба на світі. Зрозумій се все таکъ, якъ учи́ть слово Христóве, то й бúдешъ знать, якъ призивáть Бóга во ѿстинъ, и вже тоді самъ почу́ешъ душéю, що Богъ близъко коло тéбе и скáжешъ, такъ якъ Да-вíдъ: *Едýно просýхъ одъ Гóспода, то взыскáхъ* (одногó проси́въ я тлько въ Гóспода, и знайшóвъ те, чого проси́въ!)

**Аще ктò речéтъ, якъ люблю Бóга, а брата
своегò ненавíдитъ, ложъ єсть.**

'Аще кто речéтъ, яко люблю Бóга, а брата своегó ненавíдитъ, ложъ есть (1 Іоан., гл. 4 ст. 20).

Есть на світі такі люде, котóрі здаютця богоміль-ними, и въ цéркву разъ по разъ хóдять, и постують, а добра нікому не роблять, думаючи: »Абí Бóгу вгодíть, а люде мині байдуже!« То такіі нехáй не сподіваються ніякої нагráди одъ Бóга. Хто ненавíдить свого брата, хто людямъ не мýслить добра, той нехáй не думає, що вінъ любить Бóга. *Ложъ есть!* (непráвда сёму) говорить Апóстолъ. Бóга не инако можна любити, якъ діючи добро людямъ. Богъ намъ усімъ Отéць и немá Ёму більшої угóди, якъ хто любить чадъ Ёго. Хто жъ не-навíдить дітей, а говорить, що любить Отця, той не-пра́вду говорить.

**Аще дрѹгъ дрѹга любимъ, Бóгъ въ насъ пребы-
ваєтъ.**

'Аще другъ дру́га любимъ, Богъ въ насть пребываєтъ
(1 Іоан., гл. 4, ст. 12).

Що-дні читаемъ и молимъ Бóга: *прииди и вселися въ иы*, молимъ, щобъ Господь, утішитель нашъ, Духъ істини, пробувавъ въ нашій душі. Великої честі ми просимъ; бо, ждучи до сéбе чоловіка поважного, котóрій насть порадує своімъ слóвомъ розумнимъ, прибíраемъ и двіръ, и хату, и самі одягаємся въ чисту одéжу, а тó жъ ждемо, щобъ самъ Богъ прийшовъ и вселився въ насть! 'Отъ же така честь, така слáва невідимо даєтся намъ, аби ми дúшу свою очистили одъ ледачихъ думокъ и возлюбили другъ дру́га. Великі сі слова Апóстольскиі: '*Аще другъ дру́га любимъ, Богъ въ насть пребываєтъ.* Богъ есть увесь одна любовъ, одна благость, одно милосéрдие; то, люблячи другъ дру́га, ми черезъ те сáме маємъ у сéрці Бóга и *Богъ тимъ самимъ въ насть пребываєтъ.*

Любай брата своегò, во свѣтѣ пребываєтъ, и соблазна въ немъ нѣсть: а ненавідай брата своегò, во тмѣ єсть, и во тмѣ ходить.

Любай брата своегó, во свѣтѣ пребываєть, и соблазна въ немъ нѣсть: а ненавідай брата своегó, во тмѣ есть, и во тмѣ ходить (1 Іоан., гл. 2, ст. 10, 11).

Хто любить брата свого (а братъ нашъ — усýкий чоловікъ), той усе одно, що йде середъ дня по дорозі и добре бачить, куди ёму йти; бо любовъ — прoста

намъ доро́га до ца́рства небе́сного. Богъ намъ давъ для на́шого спасе́ния вели́ку зáповідь: *возлюби ближниго твоего, яко самъ себé.* Хто любить ближнёго, той, зна́чить, зрозумівъ зáповідь Бóжу, и немá розумнійшого чоловіка надъ ёго передъ Бóгомъ. Отсé-то й есть: *во свѣтль пребываємъ.* Люблячи жь ближнёго, радиочи ёму душéю, не впадé вінь и въ гріхъ, бо кого любить, тогó не бúде грабить, зневажа́ть, тому́ не бúде заві́доватъ, не бúде тому́ зла мислить, не бúде тогó обма́нювать. Отсé-то й зна́чить: *и соблазна ипъсть въ немъ.* Хто жь ненаві́дить свогó бра́та, той не зрозу-мівъ волі Бóжої, той не йде по дорозі до ца́рства небе́сного. Зна́чить, лукáвий обгорну́въ ёго душу тьмою и вóдить ёго одъ одного гріха до другого, похи дове-дé до погибели.

Еслâ, елика аще хóщете, да твора́тъ вámъ че́ловéцы, та́ко и бы твори́те имъ.

Вся, елика аще хóщете, да творя́ть вамъ че́ловéцы, та́ко и вы твори́те имъ (Мате., гл. 7, ст. 12).

Немá лúчшого спóсобу вберегти́сь одъ гріхá, якъ усé-кий свíй учíнокъ до сéбе приклáдувати. Колí бъ ти бувъ у нúждí, а тобі хто помігъ, то радъ би ти бувъ и дя́ковавъ би. 'Отъ, бáчивши чоловіка въ нúждí, не одвертайся, поможи ёму. Симъ ти угóдишъ Гóсподу. Колí на твоé добро хто квáпитця и тáгне ёго въ тéбе зъ рукъ чи сýлою, чи обма́номъ, тáжко тобі непráвdu

переносить. 'Отъ же переступи́ черезъ чужé добро, а не зайди́, щобъ и кому́ другому не булó тяжко. Такъ и въ усáкому дíлі роби́, то й будешъ непороченъ пе-редъ Бóгомъ.

Аще (бо) отпушаєте человéкимъ согрѣшениїа
ихъ, отпуститъ и вамъ О́цъ ба́шъ небесный:
аще ли не отпушаєте человéкимъ согрѣшениїа
ихъ, ни О́цъ ба́шъ отпуститъ вамъ согрѣшениїй
башихъ.

'Аще (бо) отпушаєте человéкомъ согрѣшения ихъ,
отпустить и вамъ Отéцъ вашъ небесный: аще ли не
отпушаєте человéкомъ согрѣшения ихъ, ни Отéцъ вашъ
отпустить вамъ согрѣшений вашихъ (Мато., гл. 16, ст.
14, 15).

Мóлимось що-дній: *Гóсподи помýлуй!* а самý чи
багáто кого мýлуемъ? Ииший чоловíкъ согрішивъ передъ
нами незвичайнимъ слóвомъ, — то вже ми противъ ёго
по-Християнськи не обéрнемось, а заразъ одкаjемъ ишé
гíрше. Колí жъ не посмíемъ, боючíсь ёго сíли и влáсти,
то вже тайно ворогуемъ и ráди бъ утопить свогó обýд-
чика въ лóжці водí. Хибá жъ сёго не бувáе, що одињъ
другого налаe, а другий ёго попобъé? Той ужé й такъ
безúменъ и въ безúмні лáетця, а вінь, бьючи ёго, ишé
більшъ ёму сérце ожесточае. А якъ бý переніесь лáйку
безъ гніву, давъ ёму вгамовáтись, да обернúвсь до ёго
по-братéрськи, то безúмна злóба самá бъ себé постидý-

лась. А про худобу нічого й каза́ть: и судомъ и безъ суда, хто якъ змо́же, здирае зъ друго́го за всяку винну и невинну шко́ду. А знае, что й самъ грішить передъ Бóгомъ, бойтца кáри Бóжои и прóситъ: »Помíлуй менé, Бóже, по великой мýлости Твоїй!« 'Якъ же ты, чоловіче, прóсишь мýлости, а самъ немилосéрдний до тóго, кто передъ тобою провинівся? Знай же, что й Госпóдь тобі не одпúстить согрішений твоіхъ, коли ты не одшука́ешъ людямъ іхъ вини передъ тобою.

Любите враги́ ва́ша, добро́ творите ненави́дящимъ васъ, благословите клену́щия вы, и молитеся за творящихъ вамъ напасть.

Любите враги́ ва́ша, добро́ творите ненави́дящимъ васъ, благословите клену́щия вы, и молитеся за творящихъ вамъ напасть (Лук., гл. 6, ст. 27, 28).

Ні оди́нъ чоловікъ не проживé безъ ворогівъ на світі, ніхто не вбережéтца, щобъ ёго хто не возненаві́дівъ, щобъ ёго хто не клявъ, щобъ не напада́въ на ёго ніхто напастью. Якá жъ зашита одъ ворогівъ, одъ ненáвисти, одъ клятьбí, одъ напасти? Змага́ться зъ ворогами, лайтца, бить іхъ? Щó жъ изъ сёго бúде? Хиба́ вóрогъ перестáне вороговати одъ тóго, что ти ёго вíлаявъ, або побíвъ, або якъ інше покара́въ? Хто жъ тебе ненаві́дить, а ти ёго зnenаві́дишъ, то вінъ ішé більшъ на тéбе взлітца за твою ненáвисть. Зачий клястí тогó, хто тебе проклина́е, то вінъ, почувши твою клятьбу́, ішé голоснійше

буде клястій тебе. Такъ же ѹ до всякого зла. Платячи зломъ за зло, ти зла не виниешъ, а тілько согрішаешъ передъ Богомъ и ворога свого ищѣ до більшого гріха доводишъ. Тымъ-то Премудрость Божа повеліла намъ іншимъ способомъ справлятись: веліть вона намъ любить ворогівъ нашихъ, бо хто встоїть противъ любови и не станетца зъ ворога приятелемъ? веліть вона намъ творити добро ненавідящимъ насть, бо хто зможе ненавідити чоловіка, который робить єму добро? веліть благословлять тихъ, кто нась клянє, бо въ кого повернетца язикъ на клятьбу, якъ почує, що ми про єго однó добрѣ говоримъ и бажаємъ єму щастя и здоров'я? веліть же ѹ молитись за тихъ, кто чинить намъ зло, бо така молитва усяке гірке слово и діло людське изъ нашої памяти проганяє и, помолившихъся Богу за ворогівъ своїхъ, обернемось ми до людей зъ ангельськимъ, чистимъ поглядомъ, и почують черезъ нась люде на душахъ своїхъ любящу силу Божу, которая всяке зло на світі перемогає.

Кáл (бо) польза чéловéкъ, аще мíръ весь пріобрáщетъ, душу же свою отщетить.

Кая (бо) польза чловѣку, аще міръ весь пріобрѧтъ, душу же свою отщетить (Мато., гл. 16, ст. 26).

Багато вбачаємъ людей, который якого труда не підіймають, якого клопоту собі не завдають и якого гріха на душу не хапають ради прибутку! Ну, нехай би йшло

такому чоловікові якъ по маслу, нехай би все єму по єго жадобі сталось, нехай би віньувеся світь у свої руки загарбавъ. Чи надовго жъ? чи багато нашого віку на сёму світі? А на той світь, що зъ собою візьмешъ? Нічого! Тілько зъ душою своєю станешъ передъ Богомъ, а все багатство тутъ останеться. Що жъ у того чоловіка за душа буде, котрий, живучи на світі, не про царство небесне дбавъ, а про земну ю суєту? Погибша неминуємо! Що жъ єму за користь, хоть вінь и ввесь миръ приобряще, да душу одь царства Божого одлучить? Тимъ-то, чоловіче, не тілько неправдою, да й широю працею багатство наживати—опасне діло, щобъ, побиваючись за багатствомъ, душі не занедбати. Ото жъ, коли йде тобі въ руку хазяйство, чи торгъ, чи ремесло, то не припадай до єго всю душою и помишляй про недовгий свій вікъ и про небесне багатство, котре не стліє, не згорить, котрого въ тёбе не вкраде злодій и не одніме грабитель. А небесне наше багатство есть не що інше, якъ добриі наши вчинки: братолюбие, милосердие, незлобие, щиростъ у всякому слові и ділі. Отъ наше добро, отъ наши сокровища, котрій на тому світі стояти-муть передъ нами!

МОЛІТВЫ.

Бо юмѧ Отца, и Сына, и Святагѡ Дѹха,
амінъ.

Бóже, мілостивъ буди мнѣ грѣшномъ.

Гóсподи, Іисѹсе Христе, Сыне Божій, мо-
літвъ ради пречистыѧ Твоѧ Матерѧ, и всѣхъ
святыхъ, помилуй насъ, амінъ.

Слáва Тебѣ, Бóже нашъ, слáва Тебѣ.

Царю небесный, оутѣшителю, Дѹше истины,
Иже вездѣ сый, и всѧ исполнѧй, сокроびще
благихъ, и жизни подающелю, прииди и вселися въ
наи и очисти наи отъ всякихъ скверны, и спаси,
Блаже, дѹши наша.

Святый Бóже, Святый крѣпкій, Святый бе-
зсмертный, помилуй насъ.

Слáва Отцу, и Сыну, и Святомъ Дѹху, и
нынѣ и присно, и во вѣки вѣковъ, амінъ.

Пресвятая Троица, помилуй насъ: Гóсподи,
очисти грѣхъ наша: Владыко, прости беззако-
нїѧ наша: Святый, посѣти и исцѣли нemoци
наша, именемъ Твоегѡ ради.

Гóсподи помилуй (трижды).

О́тче на́шъ, Іже є́си на небесе́хъ! да свя-
ти́тса и́мѧ Твоє, да прїйдეтъ ца́рствіе Твоє: да
бъдетъ бóлѧ Твоѧ, я́ко на небеси и на земли.
Ха́бъ на́шъ насѹщныи дáждь на́мъ днéсъ, и
о́стáви на́мъ дбали на́ша, я́ко же и мы́ о́стак-
ляе́мъ должнику́мъ на́шымъ. И не введи на́съ во
и́скѹшениe, но избави на́съ отъ лукаваго. Я́ко
Твоє є́сть ца́рство, и си́ла, и слáва во вѣки,
амíна.

Прїидите, поклони́мса Царéви на́шемъ Бóгъ.

Прїидите поклони́мса и припаде́мъ Христъ,
Царéви, на́шемъ Бóгъ.

Прїидите, поклони́мса и припаде́мъ самомъ
Христъ, Царéви и Бóгъ на́шемъ.

Ψаломъ и:

Помилуй мѧ, Бóже, по вели́цкай милости Твоей,
и по множеству цедротъ Твоихъ очисти без-
закониe моe. Наипаче ѿмай мѧ отъ беззако-
ниe моегѡ, и отъ грѣха моегѡ очисти мѧ.
Я́ко беззакониe моe азъ знаю, и грѣхъ мой
предо мню є́сть вѣинъ. Тебѣ є́диному согре-
шихъ, и лукавое предъ Тобою сотворихъ. Я́ко
да оправдиши во словесехъ Твоихъ, и побе-
диши внегда судити ти. Се бо въ беззакониихъ
зачатъ є́смъ, и во грѣсехъ роди мя ма́ти моѧ.
Се во и́стину возлюбилъ еси; безвѣстна я

тайнаѧ премъдрости Твоѧ ꙗвилъ ми єси. Окро-
піши мѧ ѹссѡпомъ, и ѿчїцвса: ѿмѣєши мѧ,
и паче снѣга оубѣлюса. Олѣхъ моемъ даси радость
и веселіе, возрадуетса кости смиренныѧ. Ограба-
ти лице Твоє ѿтъ грѣхъ моихъ, и всѧ б҃еззаконія
моѧ ѿчисти. Сердце чисто созижди во мнѣ,
Боже, и дѣхъ правъ ѿбнови во оутробѣ моей.
Не отвержи мене ѿтъ лица Твоего, и Дѣха Тво-
его Святаго не ѿтними ѿтъ мене. Коздајда
ми радость спасенія Твоего, и Дѣхомъ Благодич-
нимъ оутверди ма. Научъ б҃еззаконія путемъ
Твоимъ, и нечестиви къ Тебѣ ѿврататса. Из-
бави мѧ отъ кровей, Боже, Боже спасенія мо-
его, возрадуетса газыкъ мой правду Твою.
Господи, оустинѣ мой отверзеши, и оуста мѧ
возвестатъ хвалу Твою. Тако аще бы восходи-
тель єси жертвы, даля вѣхъ оуби, всесожженія
не благоволиши. Жертва Богъ дѣхъ сокрушенъ:
сердце сокрушенно и смиленно Богъ не оуничи-
житъ. Оублажи Господи, благоволеніемъ Тво-
имъ Сиона, и да созиждуетса стѣны Іерусалим-
скія. Тогда благоволиши жертву правды, воз-
ношеніе и всесожегаема: тогда возложатъ на
Олтарь твой тельцы.

Символъ православныхъ вѣры.

Бѣрѹ ю єдінаго Бóга Отца, вседержитеља,
Творца небъ и земли, видимыи же всѣмъ и не-
видимыи. И ю єдінаго Господа Іисѹса Христыа,
Сына Божія, єдинороднаго, Иже отъ Отца
рождённаго прѣжде всѣхъ вѣкъ: Свѣта отъ
Свѣта, Бóга истинна отъ Бóга истинна, рож-
дённа, не сотворенна, єдиносѹщна Отцѹ, Имже
всѧ вѣша. Насъ ради чловѣкъ, и нашего ради
спасенїя, сшедшаго съ небесъ, и копотившагося
отъ Дѹха Святаго и Маріи Дѣви, и бочеловѣч-
шася. Распятаго же за мы при Понтийстѣмъ
Пілатѣ, и страдавша, и погребенна. И воскрес-
шаго въ третій денъ по писаніемъ. И возшед-
шаго на небеса, и сѣдаща въесию Отца.
И паки грядущаго со слабою сущити живымъ и
мертвымъ, Егоже царствию не вѣдетъ конца.
И въ Дѹха Святаго, Господа животворящаго,
Иже отъ Отца исходящаго, Иже со Отцемъ
и Сыномъ спокланяюща и славима, глаголавшаго
Пророки. Ко єдинѹ, скатѹ, Соборнѹ и Апо-
стольскѹ Церковь. Исповѣдѹ єдино крестенїе,
ко вѣсталенїе гробъвъ. Чайю воскресенїя мертв-
ыхъ: И жизни въдущаго вѣка, аминь.

СЛОВО ДО ПИСЬМЕННИХЪ.

емля Українська іде далéко по обýдва бóки Дніпра; сягае вона поти, поки народъ говорить понашому, а говорить народъ по-нашому и въ Австрійському цárстві ажъ по сами Карпати. Перéйдешъ границю и не догадаєшся, что се вже інше цárство: здастся тобі, что се все йде рідна наша Волíнь, або Подóллє. Люде ділять землю на цárства, а Бóжа премúдрость на племенá. Прохóдять сотні літъ, кладутся інші граници міжъ царствами, а Бóжі граници міжъ племенами стоять нерушимо; вýмре однó, друге коліно, настануть інші влáсті — інші даються городамъ и сélamъ законы, а закони язикá и звичáївъ остаються нерушими, поки само пле́мя не прийме самохіть іншої мóви, іншихъ звичáївъ. Отъ же

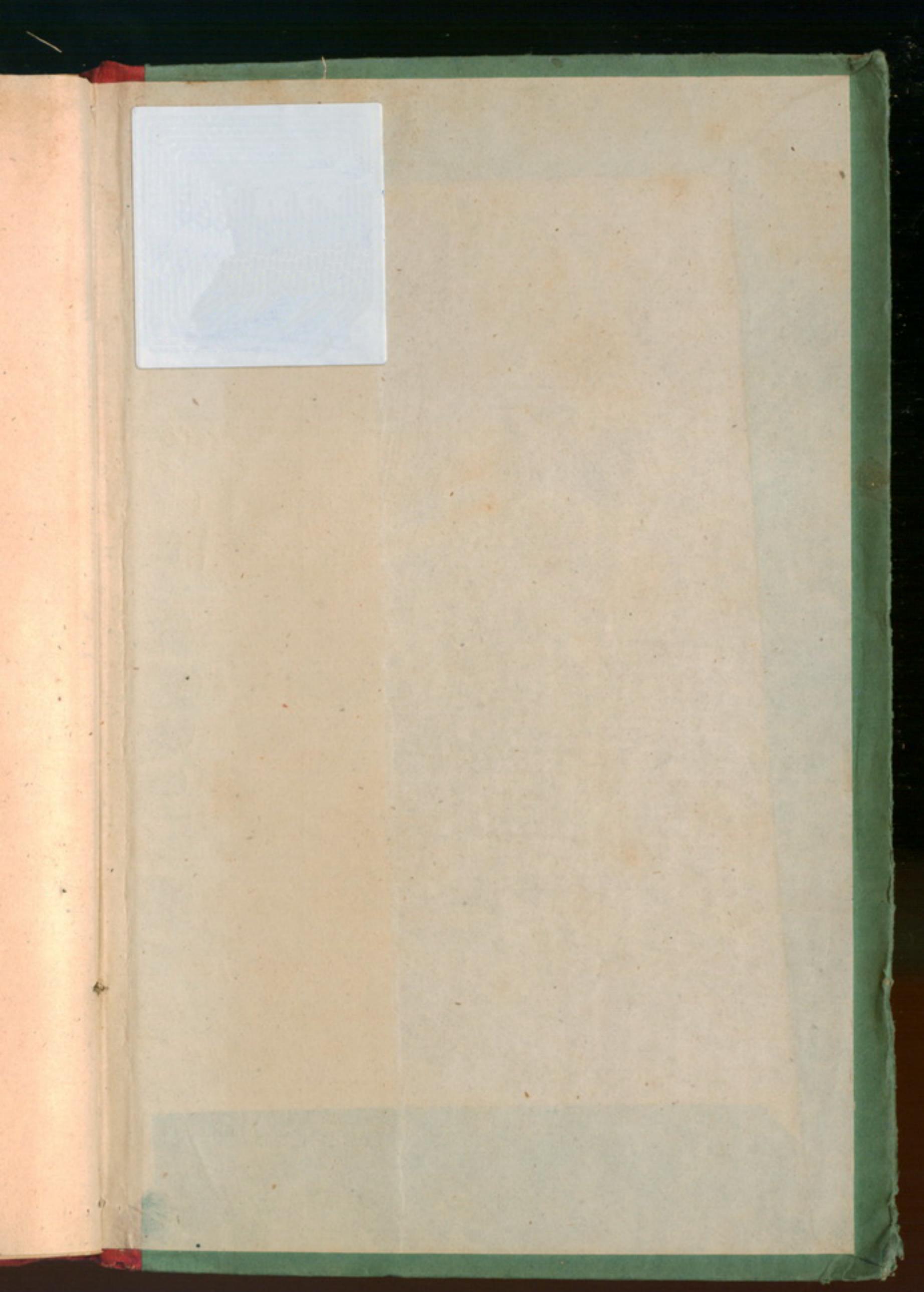
уся земля поділена на народа, наче на великі сім'ї, и всяка сем'я говорить своїмъ язикомъ, співає свої пісні, має свої звичаї. Ні гори, ні моря не розділять такихъ семеї міжъ собою. Стріне Німець Німця за океаномъ, въ Американськихъ земляхъ,—и ріднійши вони згадуєтца одінь одному, а ніжъ Англичане, чи Іспанці, съ которими поручъ стоїть Німецька оселя на чужині. Опінитца нашъ братъ Южно-Руський Українець передъ Австрійськихъ Русняківъ—и вітають єго за границею такъ, наче коло Лубенъ, або підъ Полтавою. Такъ було и за сто, и за двісті, и за тисячу літъ назадъ зо всіми племенами. Языкъ и звичаї народа найкраще, найлюбійше единять міжъ собою народа. Коли жъ така воля Божа, щобъ жили люди на світі великими сім'ями; то трéба всякому розумному чоловíкові свою велику сім'ю, своє племя знати, де воно живе, по якихъ земляхъ, якими городами й селами роскінулось, трéба прислухатись добрe до своєї рідної мови, чи вона зъ розумнихъ усть идe, чи вона въ пісні голосьть, чи вона съ книжки читаєтца. Огляньяся назадъ у велику старовину — онъ, за

короля Польского Степана Батория співали те жъ сáме кобзарі, щó тепéръ одъ кобзарівъ розумні люде на вічню память записáли ї напечáтали. Пройшло більшъ двохъ сотъ літъ—и чого не перевернулось на Вкраїні! Були гетьмáни, були воевóди и намістники; вигоряли до тла сéла и городí одъ Припеті до Синюхи, на тýждень верхової іздí; перевертáлась на німú, безлюдну пустýнню и знóвъ заселялась Україна; а мóва остáлась та жъ сáма, що ї за короля Степана, та жъ самá пісня голóсить по всій Україні, одъ Карпáть до Есмáні, одъ Польши до Дóну. Да ї король Степáнъ застáвъ Україну съ тóю жъ самóю ужé ї тогді стародávnéю мóвою. Не булó ще ї Польщи въ спомíнку, а вже нашъ нарódъ пахárствовавъ такъ якъ тепéръ, живучí въ своїхъ звичáяхъ по-надъ Дніпрóмъ-славúтомъ. Шанúй же всякъ своé рідне слóво, котóре не одъ когó йншого, якъ одъ самóго Бóга намъ нáдане, и не для тогó нáдане, щобъ ми даръ Бóжий зневáжили ї забúли. Хто ёго зневажáє ї забувáє, той самохіть виганяє себé зъ рідної семыї Української, и до такóго не обéрнется сérце, якъ до рó-

дича, на чужині, такоого не привітáе наше
плéмя по-братéрські підъ Карпáтами, чужá
тому́ наша пíсня, котóрїй немáе рívní по
всёму́ свíту, німá для тóго бúде щíра душá
наша, и немá ёму́ частíни въ тíй слáві, ко-
тóрої добулí собí наши прéдки пóлемъ и
мóремъ у всёгó свíту, воюючи за вíру Хри-
тиянськую и вóлю людськúю.

КІНЕЦЬ И БÓГУ СЛАВА.

II. 50 κ.